

I	არ მინდა, დედლო, სურათი	
II	ჯეჯილი ლექსი შ. მღვიმელისა	3
III	1890—ჯეჯილი—1910, კვ. გაბაშვილისა	5
IV	პატარა მეგობარნო „ჯეჯილის“ მკითხველნო, ან. წერეთლისა	8
V	თითების განგაში	11
VI	ტრაბახა ცული (რუსულით) ტასისი	12
VII	ზამთარი, ლექსი ნ. ზ. მღვთელისა	14
VIII	ვასო შესცდა, ტ. ვეფხვაძისა	15
IX	ბავშვებისაგან, ლექსი „ჯეჯილის“ იუბილეს გამო	18
X	განუყრელი მეგობარი, ამბავი ღაღა გუგუშვილისა	19
XI	სურათზე დაწყებული ამბავი, შადიკო ბეშვიძისა	29
<hr/>		
XII	ბესო და გოგია, საახალწლო ლექსი, ღაღა გუგუშვილისა	28
XIII	მარიამ ივანეს ასული დემურია, ნეკროლოგი	29
XIV	მიწის გულში, მოთხრობა კუბრინისა, თარგმანი კვ. შესხისა	30
XV	ღვთისნიერი ექიმი თ. პ. გააზი, თარგმანი ასათიანი- ხეკურაშვილისა	36
XVI	საწყალი ნონია, მოთხრობა კვ. გაბაშვილისა	43
XVII	ობოლი, ლექსი დ. თურდღისძირელისა	48
XVIII	ბე-გემო და ევქილიბტა. აფ. ჭიჭინაძისა	50
XIX	ფული. გამოსადეგი ცნობა. შედგენილი ან. წერეთლისა	53
XX	სხვა და სხვა ამბავი	56
XXI	საქართველოს ისტორია შედგენილი ს. გორგაძისა	1

მიიღება ხელის მოწერა

1910 წლის

ჯეჯილზე

217

საქართველო
საქართველო

153

საქმეწვილო ნახატებიანი ქუჩნალი

იანვარი, 1910

◆ წელიწადი მეოცდაერთე ◆

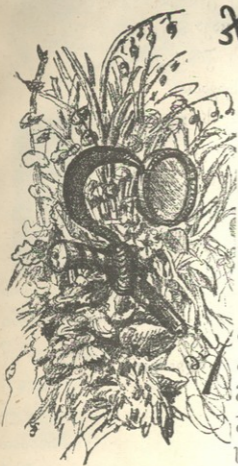

თ ე ი ღ ი ს ი
ელექტრომბეჭდავი აზ. „შრომა“, რუსსკაია ქუჩა, № 3.
1910

არ მინდა, ჯუჯილო!

ჯეჯილი.

ანურდა ჩვენი ჯეჯილი
ვეღარც კი იჭერს თავთავსა,
ისეთი მოსავალი აქვს
არ ენახვება ძტრის თვალსა,
ერთგან ვერ ნახავთ მომ-
ცდარსა

თავგ-ნაჭამს, ნადერაღასა,
თანაბარია უველგანა,
მაღლობა ღვთისა ძალასა.
ძორს არის ჩვენგან ძე ძმილი
სხვასაც კი გაუზიარებთ;

ნახეთ გუგუნე. მუშისა
ნამკლებს რო დავატრიალებთ.
დავძახებთ „ჰოოჰუნასა“

გულ-ოფლიანნი ხშიანსა,
გვერდზე გადავისვრით სელეურს
მაღლიანს, ბარაქიანსა.

გავლექნავთ, გავანიავებთ,
გავნიხბავთ, ვაქცევთ სვავათა,

თვალისთვის სასიამოვნოდ
კალოხედ დავდგავთ სვავათა.

სათესლეს ცალკე ვადავდებთ,
რაც გვინდა სახარჯებათა
ვაგვზავნით, ურმის ჭრივლით
წისქვილში დასაფქვავათა.

დიდება შენს თესლს ჯეჯილო,
დაპურებულო, ფსიანო,
ვინც განსავს იტუვის „ბარაქა“
ძაღლიც ამასა ჰქვიანო.

დაპურდა ჩვენი ჯეჯილი
ველარც კი იჭერს თავთავსა,
ესეთი მოსავალი აქვს
არ ენახებო მტრის თვალსა.

შ. მღვიმელი.

1890—ჯეჯილი—1910

ანურის ჰირეკლს შესრულდა 20 წელიწადი რაც საუმაწვილო ჟურნალი „ჯეჯილი“ დაიბადა. ამ ოცი წლის განმამავლობაში დიდი მოვლა, დიდი ჰატრონობა და თავში ცემა მოუნდა იმის რედაქტორს და გამამცემელს ქალბატონ ანასტასია წერეთლისას, რომ თავისი საუვარელი შვილობილი „ჯეჯილი“ დაეუნებინა იმ სახატოო წრესეფ, რომელსედაც იგი დღესა სდგას. მე როგორც მუდმივი თანამშრომელი და თანამგრძნობელი ამ ფრიად საჭირო და სასარგებლო საქმისა კარგად ვიცი რომ ანასტასიამ არ დაზოგა ჯეჯილის წარმატებისთვის არც ჯანი, არც ღონე და არც მატერიალური ქონება; ერთი: და მეორეც ჯეჯილის არსებობას და ზრდას შეაღია და დღეს თითქმის დაჯრდომილი მოსუცი ანასტასია კიდევ და კიდევ იმას ნატრობს, რომ „ჯეჯილი“ კვლავ წარმატებით და ბრწეინვალეთ მიდიოდეს თავის გზით და თავის გარშემო ჰკეკებდეს რაც შეიძლება მოძეტებულ მშიერთ—სწავლის და.

განვითარების მსურველთ. ამ ოცი წლის განმავლობაში მთელი თაობა აღიზარდა, მთელმა ასალ თაობამ შეიყვარა და მიეჩნია კითხვას „ჯეჯილის“ მოწოდებით, კითხვა კი, ქართულის კითხვა, ქართველთა ბაღებისათვის ისეთი მალამოა, უროძლისათვის იარაღი ქართველთა გადაგვარებისა უკურნებელი შეიქნება. და, რომ ანასტასიებური მკურნალნი არ აღმოჩნდნენ ჩვენ მოზარდ თაობას და მათთვის არ მიეწვდინათ სასმელად ანკარა წყაროს წყალი.

აწმყო სკოლა, ოჯახი, ბავშვებს ვერ უნერგავს გულში სამშობლოს სიყვარულს, მშობლიურს ნიადგეს, იმის სუფის კვეთების გამოძნატველ დედების ცოდნას. და თუ ბავშვი ზატარაობიდანვე არ მიეჩნია, არ შეითვისა, არ შეისისხლს ორცა მშობლიური ენა, დიდობისას რაღას მოეწევა?

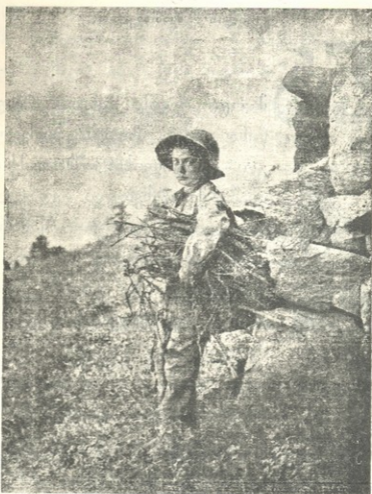
„რა ენა წანდეს — ერი დაეცეს“.

ბრძანებს ჰოკტი გრ. ორბელიანი და მას მოწმობს მთელი კაცობრიობის ისტორია, ის ერები, რომელნიც მოსწოდნენ მშობელ მიწას, დაივიწყეს მშობლიური ენა, ჯერ გადაგვარდნენ, დაჰკარგეს თავისებური სწეობრივი ფიზიონომია და მერე დედა მიწის ზურგიდან სრულიად აღიგვანენ.

მამ უდიდესი მადლობა უძღვნათ, საყვარელო „ჯეჯილის“ მკითხველნი, ჩვენ უძვირფასეს ჯეჯილის რედაქტორს ანასტასიას და უსურვოთ დღეგრძელობა და გაბატონება იმ საქმის სიყვარულისა,

რომლითაც ის მთელი ოცი წელიწადი დაუღებლად
 სელთმძღვანელობდა, უსურვოთ რომ კვლავ დასძ-
 ლიოს უოველი დამაბრკოლებელი გარემოება და გა-
 ნაკრძოს თავისი ფრიად ძნელი, მძიკე, ძაგრამ საუ-
 ვარული და ძვირფასი საქმე — „ჯეჯილის“ წარმოება.

ეკ. გაბაშვილისა.

დასმულია იგი ხომ არა ია-რბილისად

პატარა მეგობარნო.

„ჯეჯილის“ შეთხვევნო!

მ ოცი წლის წინეთ, ახალ-წლის წინა ღამეს, როდესაც პირველი წიგნი „ჯეჯილისა“ მზადა შეჩნდა და იმაში მოთავსებული იყო უკულა ჩვენნი ლიტერატორების ნაწარმოებნი: ილია ჭავჭავაძისა, აკაკისა, რაფიელ ერისთავისა, ვასტანგ ორბელიანისა, ვაჟა-ფშაველასი, ეპტ. გაბაშვილისა, ი. ს. გოგებაშვილის, ეფ. ჭიჭინაძისა და სხვებისა. ნეტარ სხენებულმა ჩვენმა ისტორიკოსმა დიმიტრი ბაქრაძემ აიღო ხელში ჭიჭა და მომილოცა შემდეგი სიტყვებით:

„მე დარწმუნებული ვარ, რომ ქალი უკეთ წაიუვანს ამ საქმეს და ბოლოსაც გაიტანსო!“

მას აქეთ სულით და გულით ვემსახურებოდით ამ სწაქმეს და ვცდილობდით აღმესრულებინა დიმიტრის წინასწარმეტყველება. როდესაც ვხედავ, ჩემო პატარა მეგობარნო, რომ „ჯეჯილს“ ხალისით კითხულობთ, გიუვართ და იმას მოაქვს თქვენთვის სარგებლობა — მეც თქვენთან ერთად ვხარობ და ვხედავ. ბევრნი „ჯეჯილის“ მკითხველნი, ახლა თვით მასწავლებელნი არიან და მთელ ჩვენ ახალ თავობას ზრდიან — და თუ ჩემი შრომა ცოტაოდენ დახმარებას უწევს იმათ საკითხი მასხლის მიწოდებით — ამითი მე საკმარისათ დაჯილდოებული ვიქნები ამ სიბერის დროს.

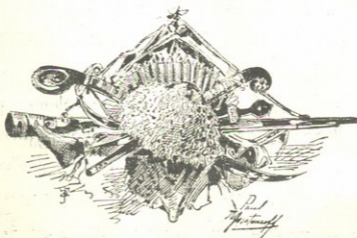
აქ უნდა მოვიხსენიოთ „ჯეჯილის“ თანამგრომობლები, რომელთა დაუხმარებლათ მე ვერას ვაჯანყობდი: ესენი მიღგენ მხარში და თავიანთი უანგარო შრომით მიაღვილებდენ ნაკისრ შრომის ტვირთს. ესენი არიან: თედო რაზიკაძევილი, ილ. აღსასაძევილი, ეკატერინე მესხი, ივანე გომართელი, ვლადო აღნიაძევილი, ალექსანდრე ნათაძე, შიო ძღვიმელი ჰ. გოთუა ჰეტრე მირიანაძევილი, ალ. სარაჯიძევილი, ალექ. მიქაბერიძე, ს. კორგაძე, ელენე წერეთელი, ალ. ფაღვაკლ. კამეჩკორი, — კიდევ ბევრნი სხვა თანამშრომელნი, რომელთაც წმინდის გულით ვძაღლობ.

ახლა მოვსუცდი და ჩემ სანატრელათ გასდება ის, რომ „ჯეჯილზე“ აღსრილნი და ეკვლა მისი მოკეთენი, ვისაც კი გულში უღვივის ნაპერწკალი ამ კარგი

საქმის სიუვარულისა, ისარკებლონ ჩემი გამოცდილობით და კვლავაც გზა გაუკაფონ „ჯეჯილს“ და მის აუვაუებას. ძაშინ ჩემი ძიხანი ძილწეული იქნება და მე, ჩემ თავს ნამდვილ ბედნიერათ ჩავთვლი...

ანანტასია წერეთლისა.

თითების განგაში.

(ზღაპარი)

ამეძინა. უცბათ ჩემი სუთივე თითი
აღანარაკდა. დაიწეეს ერთი განგაში.

— გვძიან! უვიროდა ცერი.

— ვჭამოთ რაძე! გაიძახოდა ძახვენებელი თითი.

— რომ არა არისრა, რა ვჭამოთ? ახმაურდა
შუა თითი.

— მოდი გაგტყნოთ დედის კიდობანი და ქაღებს
ერთი კარგათ შივამდეო, თქვა უსასელო თითმა.

— გაძლოძით კი გაძლებით, უთხრა შუა თით-
მა, — მაგრამ ეს ზატარა ნეკი დედასთან დაგვაბესლებს.

— თუ კრინტი დავძრა და დედას უთხრა რაძე,
ნუ გაუთხარდო ამაზე მუტათ, შეჭფიცა ნეკმა.

თითებმა გატყნეს კიდობანი, ქაღებით გაძლენ და
დამშვიდდენ.

დედა რომ სახლში დაბრუნდა, თითებს ეძინათ,
სოლო ნეკს არ ეძინა და მოუუვა დედას ამბავს, ყვე-
ლანი გააძხილა.

ძას აქეთ ნეკი ასეთი ზატარაა, დანარჩენი ოთხი
თითი კი არაფერს აღარ სჭამენ, მხოლოდ შიმში-
ლით სან რას წახწვდებიან და სან რას.

ტრაბახა ცული.

დაერია ცული სე-
ებს. ჯირკვებს ურ-
ტეამს და ურტეამს
და თან იცინის:

— ნება ჩემია,

მინდა დაგჩესავთ, მინდა გავივლი, სელს
არ გახლებთ. მი ვარ აქ მფლობელი.
ამ ტეეში ერთი ჰატარა არუის სე იდ-
ვა. — მხარული, მრავალ შტოებიანი,
გრუსა. ბებერი სეების გამხარებელი.
ამას ეძახდენ ზიზილას.

შესედა ცულმა ამ ჰატარა არუის სეს
და მოჭევა ტრაბახობას.

— მაგ შენ მრავალ შტოებს ისე
დაგიჩეხავ, ისე, რომ ნაფოტათ ვაქცევ.

ზიზილას შეეძინდა:

— სელს ნუ მახლებ, ცულო, შეტკინება, ცოდვა

ვარ.

— მინდა ერთი ვნახო, როგორა ტიპისაა ზატარა არეის სემ ოქროს ცრემლები გადმოუარა, შტოები ძირს დაუშვა.

— ჯერ ზატარა ვარ, ნამი მაპკურებს სოლმე თავის ცვარს, სიცოცხლე მინდა.

რკინის ცულმა ერთი გადინარსარა, დაეცა არეის სეს და სულ ნაფოტათ აქცია.

ტეეში სეები დაჰონდენ, დაიწუეს ჩურჩული ამ სიბოროტეზე, ეს ამბავი მოედო მოელ ტეეს. უხნის ხის სიდამდინაც მიაღწია...

ცულისაგან წაქცეული მრავალ-შტოებიანი არეის სე დაეცა მწვანე ბალახზე, ლურჯ ეკავილებში.

ცულმა მაშინვე გაიტაცა. სახლში წასაღებათ გაათრიბა.

ცულს უნდა გაეგლო უხნის სიდზე.

სიდა უთხრა:

— შენ ეი, რა ამბავი გაქვს მაგ ტეეში, რაზე სოცავ ჩემ დაიებს?

— დაჩუქდა, შე სულელო, თორემ მე ვიცი შენი! გაჯავრებით უთხრა ცულმა, — ნუ გამარისხებ, თორემ შენც დაგჩენამ.

და ერთი ისეთი ძალით დააწვა სიდას, რომ ხის ტკაცუნის კარგა შორს გაისმა. — ჩატედა უხნის სიდი, ცული ჩავარდა წყალში და დაიღწია.

ზატარა სიხილა კი მდინარემ ზღვისკენ გაიტაცა.

(თარგმანი)

ზ ა მ თ ა რ ი

მუის. კვნესის ქარიშხალი,
ზირით ცოფს ჰერის, როგორც ღომი,
ტან-გაძარცვულ ბუნებასთან
გაუძარტავს თითქოს ომი.

თოვლის სწექტაკ ბაძბის ქულას
ცნე მიდამოს თავს აწენტავს,
თითქოს ისიც ენანება:

ხან დააურქვევს, ხან აჭკენკავს!

თანაც უფრო მაგრათ უჭერს
ზრეს ეინვის მკაცრ მარწუსებს
და აუვირებს... და აკვნესებს
ნაკადულს, გულ შენაწუსებს!..

ფრინველთ გუნდნი აღარ სჩანან,
ძეჭნიხვნიან ბულულ-ჯაგებს,
და ბაჭიაც ჩირგვის ძირას
იკრუნხსება და ცანცანებს.

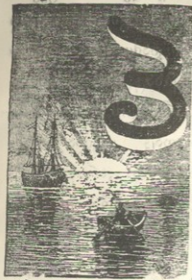
იქ ჩიორაც ჩამომჯდარა,
გაჭბურძგვნია მთლად ბუმბული
და ბუნების სახარ კვრანხსვას
გასცქერის, სულ განაბული.

ცას, ცრემლ გამძრალს, იშვიათად
ცივი ფერფლი ჩამოსცვივა.

ზამთარია... ბუნებაში

შმა გაისძის: „მცივა!.. მცივა!!!“

ვასო შესცდა!

ჰატარა ვასოს ძალიან უუვარდა
 ფორთოხალი. ტანში ჟრუანტყელი
 დაუვლიდა სოლმე, როცა დილა-
 ობით მწერივად დაღაგებულ ლა-
 ძას ფორთოხალს თვალს გადა-
 ხვლებდა. სძირად ცდილობდა
 სოლმე თვალი აეშორებინა იმ
 დუქნისთვის, სადაც ფორთოხ-
 ლებსა ჰყიდდენ. ბევრჯერ უფიქრია ვასოს გულში: მო-
 დი ერთ ფორთოხალს ავიღებო, ვინ რას გაიგებსო,
 მაგრამ რაღაც ძალა ეოკელთვის წინ ელობებოდა მის
 სურვილს...

შემოდგომის სუსხიანი დღე იყო. გარეთ გამოე-
 ტანათ დუქნიდან ჰატარა ეუთები, რომლებშიაც ლა-
 ძასათ იყო ჩაღაგებული ფორთოხლები. ვასომ, რომ
 ამ ხილის დუქნის გვერდით გაიარა, გულმა ვეღარ
 მოუთმინა: ფორთოხლებით სავსე ჰატარა ეუთიდან,
 უცებ ამოიღო ერთი ფორთოხალი და ჯიბეში ჩაიღო.
 ჰატარა ვასომ ერთი მიისეღ-მოისეჯა და რომ დარ-
 წმუნდა, არავინ არ დაძინახაო, ჩქარი ნაბიჯით გას-
 წია სკოლისაკენ.

გზაზედ ვასო ჯიბეს ჩასცქეროდა და ახანს ეძიებდა, ანაზინ შემაძინოს რომ მოზარული ფორთოხალი მუქეს ჯიბეშიო. ცოტა რომ გაიარა, ერთმა ემაწვილდა კაცმა გაუარა გვერდში, ვასოს თვალებში ჩააცქერდა და ჩაიციხა. ვასომ იფიქრა: ამ კაცმა უსათუოდ გაიგო ჩემი ქურდობა და მისთვის დამცინაო. შიშით მისჩერებოდა ვასო სხვა გამკლულებსაც, რომ ამოუკითხა იმათ სახეზედ, იციან თუ არა ამის ქურდობა... მაგრამ, დასე უბედურებას!.. მართლაც ეველა გამკლულებანი თითქოს ეუბნებოდა ვასოს: „არა გრცხვენია! ფორთოხალი რად მოიზარეო?“ საბრალო ვასო სირცხვილით დაიწვა. თავზადურული, გაჩქარებით მიდიოდა სკოლისაკენ და თან ფიქრობდა — ეს რა ჩავიდინეო!

როგორც იყო მიაღწია ვასომ სკოლას და თავის სასწავლო ოთახისაკენ გაეშურა. დასტოვა იქ წიგნები და გარეთ გამოვიდა, რომ ფორთოხალი ან დაემალა სადმე და ან შეეჭამა. ის იყო ჩაიდო ჯიბეში ხელი ფორთოხალის ამოსადებათ, მაგრამ ფენის სმა შემოესმა და მკვდარივით გაშეშდა... მის გვერდით უფროსი კლასის მოწაფემ გაიარა, ვასოს გაფითრებულ სახეს შესედა და გაკვირვებული შეაცქერდა. საბრალო ვასო უფრო დადონდა; აქაც გაუგიათ ჩემი ქურდობაო. ცოტა ხანს შემდეგ ვასო ესოში გავიდა, იქნება იქ მაინც აღარავინ დამინახოსო. ვასომ აივნი-საკენ გაიხედა და ჟოველი მხრიდან მოსწავლეები

უცქეროდენ მას; რბლას იზამდა ვასო; მიადო სული ჯიბეს და ისევ სკოლის ოთახში დაბრუნდა. მიჭეო სული სწავლას და გაკვეთილების გათავებამდის გართულად გამოსულა. ისე გათავდა გაკვეთილები, რომ არც კი გაუგია როდის შემოვიდნენ ან გავიდნენ მასწავლებლები... ის სულ იმის ფიქრში იყო, როგორ დაესწნა თავი ამ მდგომარეობიდან. მერე გადასწვრიტა — ამ ფორთოხალს ისევ ჰატრონს მიუტანო, ვუბნობ ვეელაფერს როგორ იყო და ვთხოვ მანატროსო. მაგრამ სულ სსვბ ნაირად მოიქცა.

ვასო რომ სახლში ბრუნდებოდა — მოეჩვენა რომ უკან მისდევდნენ ამხანაგები და უნდათ ფორთოხალი წაართვან. უცბათ გაიქცა წინ და ძაღლობიდან გადისროლა ფორთოხალი.

ბ. ვეგხვაძე.

ჯეჯილის იუბილეს გამო

დაუვიწყარო
და საუვარელო,
ბავშვების გულის
გამხანარელო,
ჩვენო ძვირფასო
ბიცოლა ტასო!
ჩვენ, პაწაწინა
შენი შვილები,
შენი აღიერებით
გამოსწრდილები
სალამს მოგიძღვნით
ჩვენს ჭირისუფალს,
შენს დღეგრძელობას
შევეუდრით უფალს.
ბევრი არა გუყავს
შენებრ კეთილი,
შენსავით მკაცრე
და გამოცდილი
მასწავლებელი,
ეულის მგდებელი...
ჩვენი „ჯეჯილი“
ხომ შენ დასთესე?..
სხვა ვინ იწუხებს
თავს ჩვენთვის ესე?
ვართ ისე, ობლათ,
გაუკითხავად
წიგნს ვერ ვმოულობთ

წახაკითხავად...
შენ, საუვარელო
ბიცოლა ტასო,
ჩვენო იმედო,
ჩვენო ძვირფასო,
არ დაგიზოგავს
ღონე და ძალი,
შენ ავუცხილე
ჩვენ საწულებს თვალი.
თავს გვეულებოდი
როგორც გამძლედი,
ციკურთხოს დემრთმა
ეკ ძარჯვე ხელი.
დღეს, „ჯეჯილისა“
ოცი წლის თავად,
ჩვენი, სიუვარულის
აღსანიძნავად,
გიძღვნით ამ გვირგვინს
და ამ თაბკულს,
თან მოვავიწყებთ
ჩვენ სულსა და გულს.
იცოცხლე დიდხანს
ჩვენო ძვირფასო,
დაუვიწყარო
ბიცოლა ტასო.

— კი.

*) ეს ლექსი გამოვიდა იურ. „მათრახ-სალამურის“ № 3.

განუერელი მეგობარი.

ეღო ცელქი ბავშვი იყო. დილი-
დან სვამდომდე თამაშობაში ატა-
რებდა დროს. დედა უოველთვის
ესვეწებოდა, ეშუდარებოდა, — მო-
ისვენე, გეყოფა ამდენი თამაშიო,
— მაგრამ იგი ძვირათ თუ მოი-
სვენებდა. თავის ჰატარა ამხანა-
კებს სულ აღარ უყვარდათ. ერ-
თხელ ასეთი შემთხვევა მოხდა:

შეგროვდენ ათამდის ჰატარა ემაწვილები და ბურთის
თამაში გაძარტეს. ამათში თედოც ერია და, როგორც
უოველთვის, ესლაც გაცხარებულად თამაშობდა. ბურ-
თი შეიკრა. თედი ს არ ესიაძოვნა ბურთის შეკვრა,
მოიკრიფა ძალ-ღონე და შიგ შუაგულ აღაგას ამოჭ-
ეო თავი. ბეური ეწვალა, მაგრამ გიგოს ვეღარ წანარ-
თვა ბურთი სელიდან. გიგო მასე გაცილებით ღო-
ნიერი იყო და ბურთს მაგრად ჩანჭიდებოდა.

— დასე, გიგომ როგორ გამიჭირა საქმე, თუ
სერსით რამეს გავხდდი, თორემ ღონით იმასთან ვე-
რას გავხდები, — გაიფიქრა თედომ და ღონივრათ უჩ-
ქიბტა გიგოს.

გიგომ ტკივილი იგრძნო და ბურთს თავი გაა-

ნება. მაშინ თედომ, რაკი ბურთი ხელში ტარების ბრბო გაჭყვანტ-გამოჭყვანტა: 'ზოგს უჩქმობა, ზოგს მუშტიც უთავასა და ბურთით ხელში მარჯვეუ გაექანა ლელოსაკენ. თედო მარჯვედ გარბოდა, მაგრამ ილო მას მუსლად-მუსლ მისდევდა; ცოტადრო კიდეც და ილო თედოს შეაკავებდა, ხელს სტაცებდა და არ გაუშვებდა. ილო სირბილში ეველა თავის ამხანაგებს ჯობნიდა. ეს კარვით იცოდა თედომ და რამდენიც არ ენდა ცდილიყო — იგი ბურთს ლელომდის ვერ მიიტანდა. ამიტომ თედომ აქაც სერსს მიძარტა: როდესაც ილომ გაიწვდინა ხელი თედოსაკენ, რომ დაეჭირა და შეეეხებინა, თედო მაშინ უცებ ცალ გვერდზე წამოწვა; ილო თედოსგან განსე გაშვირილ უკებს წააწედა და მაგრად დაეცა; ისე დაცა, რომ ცსვირიდან სისხლი გადმოედინა. ეს ილოსაც ეწეინა და სხვებსაც ეველას სწეენად დაურწარ. 'ზოგი გაიბურტა, 'ზოგმა ცსვირი ჩამოუშვა, 'ზოგმაც თავისებური ბურტეუნი მოართო, თუმცა გაბედვით ვერც ერთი მათგანი ვერ ეტეოდა თედოს, — მენ დამნაშავე ხარო, — რადგან იმის გაგულისების ემინოდათ. თედოს, თუ ვინმე რამ სწინახაღმდეგოს ეტეოდა, ცეცხლივით ბინთებოდა და მერე ავს და კარვს ხლარ არჩევდა, მერედ თავმოვეარე იყო. მატარებმა მას ვერაუერი უთხრეს, გული მოიჯერეს და დამალენ, თუმცა სანელი-გი შესაუერი გამოუძებნეს: „შეოთის ჩამომგდები თედო“. როდესაც შეგროვდუ-

ბოდენ ეს გაგულისებული ამხანაგები, მაშინვე დაეკითხებოდენ ერთი-მეორეს: „შუოთის ჩამომკდები თედო“ სომ არსად დაგინახავთო.

* * *

თედოს ამხანაგები მეგობრობას არ უწევდენ, მაგრამ არც თუ დიდათ ესაჭიროებოდა მათი მეგობრობა. თედოს ჭკუადა ერთი მეგობარი და ის იყო მეგობარი ძეტად კარგი, — განუერელი. თედო და ბროლია ჰატარაობიდანვე ერთად იუვნენ თანშესრდილნი. თედო მაშინ მთლად სამის წლისა თუ იქნებოდა, როდესაც მამამ მოუყვანა ჰატარა ფინია. ეს საამო წუთი ოდნავ ახსოვს; დიდათ იამა, როდესაც ჰატარა ბროლიამ მას ლაქუცი და კუდის ქნევა დაუწყო. თედოც თავის მხრით ესაყვარლებოდა, უმანპინძლებოდა: საჭმელს რომ მიანწოდებდენ, ნახევარს ბროლიას აძლევდა. როდესაც მოლსე წამოწვებოდა, ბროლიას დაუძახებდა და დაუწევებდა ყვრებას, ბროლიაც კუდს იქნევდა და ხელებს ულოკავდა თედოს. თედო შვიდი წლისა გახდა, ბროლიაც წამოიხარდა, დასორბდა. თავდაპირველად მშობლებს ეგონათ, რომ თედოსი და ბროლიას დამოყვრება დროებითი იქნებოდა და ეურადღებას არ აქცევდენ. მერე არაფრათ იამათ, რომ ბებერ ძაღლს სულ გულში ისუტებდა.

— ვაი თუ ეს წესი ბავშუმა ბოლომდის შეინარჩუნოს, როგორ შეიძლება ძაღლის ამ რიგად შესწევვა, — ეტყოდა თედოს მამა თავის ცოლს და ურჩევდა,

რომ ბროლია სხვაგან სადმე გადგებარება, ან სხვის-
 თვის მიეცა.

დედამ ურთხელ სცადა კიდევ ეთქვა თუდოსათვის
 თავიანთი განზრახვა ბროლიას განდევნის შესახებ,
 მაგრამ ვერას გახდა, შვილი ამაში ვერ დაიყოლია.

— შვილო, რა ახირებული რამა ხარ, რად გვინ-
 და ეგ ჭუჭუიანი, დაბერებული ძაღლი, ასალ ფინიას-
 მოვიუხანთ, ბროლია-კი სხვას ვახუქოთ, იგი გაძოუ-
 ვენებელი ძაღლია, უთხრა დედამ.

— არა, მე ვოველ-გვარ ფინიას და ცუცქა ძაღ-
 ლებს მანც ბროლია მიჩუენია, ამიტომ ნუ მის-
 ცემთ სხვას, დედა, ნუ, ვთხოვ... გემუდარები, — უთ-
 ხრა თედომ და ქვითინი ამოუშვა; ამ დროს ბროლია
 მის გვერდით იდგა და ხელს უღოკავდა.

დედამ დანამუვიდა შვილი, — და ნუგემით უთხრა:

— კარგი, შვილო, ნუ იწუხებ; რა-კი ეგრე გი-
 ვარს, ჩვენ ბროლიას არსად გაუშვებთ, არც არავის
 მივცემთ.

თედომ ტირილი მიატოვა, ბროლიას ფერება და-
 უწყო და უთხრა: — არა, ჩემო ბროლია, მინამ ცო-
 ცხალი ვარ შენს თავს ვუჩავინ წამართმევს; მოდი
 აქეთ, აბა გავიქცეთ, გავიქცეთ, აბა — ჰა, აბა — ჰა! —
 და ორთავკმ გადაირბინეს ფეროვან ბაღახებით მო-
 ქარგული მინდორი.

* * *

— დედა, ჩემო დედა, წავაღო სათევზათ, თევ-

ზებს დავიჭერ, მოვიუვან; ვიძ, რა კარგია თვესების
 ჭერ: თვესები ანკესზე მოებებთან, შეძდეგ მიწასზე
 ფართხალს მოჭეკებთან, ვიძ... ვიძ, წაუბალ, დედა წა-
 ვალ, — ეხვეწებოდა თედო დედას და მოუთმენლად მო-
 ელოდა პასუხს.

— ძვილო, ძვილო, აბა როგორ გავიძვა ძარ-
 ტო ძდინარეზე თვესის სწაჭერად, რომ ფენი დავი-
 სნლტეს და წუბაღში ჩაუბრდე, სომ დინარეები? არა,
 ძვილო, არ შეიძლება; აი, ფართე ეხო, ფართე ველ-
 მინდორი, ისტუნე, ირბინე და ითაძაძე რამდენიც გინ-
 და, სათვესხოთ-გი მე შენი გაძვება არ შეიძლება, —
 უთხრა დედამ და აკოცა, მოეფურა, მოესაუკუარლა.

— დიდი საქმე იქნება? რატომ არ გაძიშვებ, რა-
 ტომ, რატომ, — დაიწყო უკმაუოფილებით ლაპარაკი
 თედომ; შეძდეგ თან-და-თან ტირილს მოუხშირა, ადგა
 და ოდას უკან მოუარა, ბროლიაც თან გაჭეკა. თედომ
 ცოტა ხანი იტირა. ტირილით გული რომ მოიჯუ-
 რა, გასწია და თავისი ანკესი გაძონასა. დიდიდანვე
 გადაწვეტილი ჰქონდა, რომ დღეს უსაიუოდ სათვე-
 სხოთ უნდა წასუელიყო და ამიტომ მან გუძინვე და-
 ამხადა ანკესისათვის სწაჭირო ჭიები, რომელნიც პა-
 ტარა კოლოფში ჰქონდა შენახული.

— დედა მიძლის, მაგრამ მოდი გაუიპარები! თვე-
 სებს ბლომად დავიჭერ, მოვიუვან, მაძინ დედასაც ია-
 მება, გადაძკოცნის კიდეც, — გაიფიქრა თედომ და გა-
 სწია.

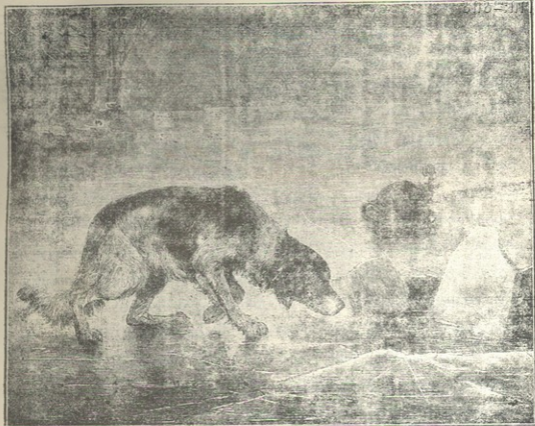
— წუმბ, წუმბ ბროლი, წამო ბროლია, ^{წამო ბროლია} დაუძახა ჩუმად ბროლიას. ბროლია იმ წამსვე უკან დაედევნა. თედო და ბროლია ორივენი ეზოს უკანა ღობიდან გადაიპარენ.

* * *

სასიამოვნო დილა იყო. მზე უხვად ანათებდა. ჭაერში, რომელიც სურნელოვან ევაზილების სუნით იყო გაქლენთილი, ჯერ კიდევ ძვაფითო გაიხმოდა ფრინველთა ქვიცილ-სივილი. მდინარე, რომელსაც მიუახლოვდნენ თედო და ბროლია, თავის ანკარს, წმინდა წყაროთი, მისი სსივებზე ბრწყინავდა და ელვარებდა, მიჩნრიალებდა და განუწყვეტლივ ბუტბუტებდა, თითქოს გამუდმებით ემუსაიფებოდა ვიღაც ნაცნობს, თავის მეგობარს, რომელიც დიდი ხანია არ ენახა და ესლა სურს გული მოიჯეროს მასთან მუსაიფით, — სურს უთხრას ეველაფერი, გაუსიაროს თავის გულის ვარაძი და უაძბოს სავესებით, რაც თავს ვადაჭსედა.

— ბროლია, ჭსედავ? გესმის? მდინარე რა რივ ბუტბუტებს, ნაძვილად ჩვენ მიგველის, ჩვენი მისვლა უნარია, ჩქარს წავიდეთ, მოვეკურცნლოთ, — უთხრა თედომ ბროლიას და ორივენი წამს მდინარის ნაპირად გაჩნდნენ.

— აბა, ბროლია, ამას შენს ბედზე ვადავისვრი; ვნახოთ, როგორი ბედისა ხარ, — უთხრა თედომ და დაძსადებული ანკესი წეალში ვადაისროლა. თვითონ დაჯდა აძაღლებულ ადგილზე, ბროლიაც იქ კვერდით

მიწვა და ორივენი წუხლს დასჩერებოდნენ. ცოტა ხანი ჩუმად იუვნენ. უცებ ანკესი შეინძრა, თედომ ივრძნო თევზის ძიერ ანკესის გადაულაპვა.

— ჰე, ბროლია, დავიჭირეთ ესლა თევზი, ამოვსწვე, უური უგდე! — უთხრა თედომ და ამოსწია ანკესი. ბროლიამ უური სცქვიტა. თედომ ერთი კარვა მოზრდილი თევზი დაიჭირა, მოხსნა ანკესიდან და იქვე ჰატარა კალათაში ჩაუძვა. ბროლიამ სისარული-საგან ეეფა მორთო.

— გინარია, ბროლია? ეს რა არის, მოითმინე, აწი უფრო უკეთესს, უფრო მოზრდილ თევზებს დავიჭერთ, — უთხრა თედომ და ხელ-მეორედ მოძხადებულ ანკესი უფრო შორს გადაისროლა. მკვრამ ამ დროს მას ფეხი დაუსხლტა, ანკესმაც თვისკენ წას-

სურათზე დაფუძნული ამბავი.

ქალბატონო რედაქტორო.

ჩემ საუფარველ ქურნალ „ჯეჯილში“ დეკემბრის ნომერში მოთავსებულია სურათი, რომლის გამოცნობისთვის გამომცნობელს ჰქონდათ 12 ნახატს ცხოველებისას და რადგან მე ძალიან მიუყარს ფერადი ნახატები, ამიტომ მიუდევქი მის გამოცნობას და პატარა ამბის დაწერას.

ერთ სახლში ძლიერ გამრავლდენ თაგვები. ისე ღამე არ გავიდოდა რომ სახლის პატრონისთვის რამე სარალი არ მიეყენებიათ. არაფერს არ სტოვებდენ ისე, რომ თავის ბასრი კბილები არ გაეკრათ. მეტათ მობეზრეს თავი სახლის პატრონს, ბოლოს სახლის პატრონმა მოინდომა მათი გაწვევა, ადგა და დაუდგა საფანჯი, რომელშიც დაჰკვიდა ქონის ნაჭერი რომ აღვიღათ შეეტყუებოთ შიგ თაგვი როდესაც უკვლამ დაიძინა ჩვეულებრივად გამოცოცდენ თაგვები, ერთ მათგანს ეცა აუ არა ქონის სუნი მაშინათვე გაექანა მისკენ და შევარდა მასში, მაგრამ დახე მის უბედურებას, შეესო თუ არა ქონს მაშინათვე ბრახანი მოიღო კარებმა და ჩაიკეტა. მოემწევიდა საწვალლი წრუწუნა საფანჯი, სან ერთ კუთხეს მიაწვდა, სან მეორეს, მაგრამ ვერას გახდა—ვერ გამოვიდა. მორთო საშინელი წრიპინი, იმის სმახე მიცვივდენ სხვა თაგვები მახეს, უნდოდათ შეეტყუათ რა მოუვიდა მათ ამხანაგს. დაინახეს თუ არა ამხანაგი განსაცდელში, მოინდომეს მისი შევლა. სოვი კბილებით ღრღნიდა საფანჯის რკინებს, მაგრამ აბა რას დააკვებდა, სოვი ცხვირს ჰყოფდა შიგ, მაგრამ ამხანაგს მაინც ვერაფერი უშველეს.

„ჯეჯილის“ პატარა მკითხველი პალიკო ბეშენაძე.

ბესო და გოგია.

(სახალწლო)

გოგამ ჰკითხა ბესოსა:

რაღ მოწყენილხარ ვგრეო,
ახალ-წელს. მინც ტირილით
თავი რად დაიბეგრეო!

ბესომ მოუთხრო გოგიას:

„არ იცი რისთვის ვსტირიო?
ყური დამიგდე და გეტყვი
გულს როგორ მიღრღნის ჰირიო!

ზამთრის სიცივეწი დამჩაგრა,
ცოლ-შვილი გამიწვალაო,
შემშილმა გული მომიკლა,
სუნთქვა არ დამაცალაო!

ბატი რომ მყავდა, ის გზირმა
ფულებში წაიყვანაო;
ქათმებისაგან მელიამ
დამცალა ერთიანაო!

წყეულმა აღარ დასტოვა
ერთი ქათამიც წამლადო,—
და დღეს ოჯახი დამირჩა
უხორცოდ, დამშეულადო!

ჩემო გოგია, მითხარი:
რით გავიხარო დღესაო,
ოდეს ცოლ-შვილის გულიდან
მომესმის ოხვრა, კვნესაო?

ახალი წელი მეგონა
შემძენდა რაშე კარგსაო,
მაგრამ რადგანაც მიმტყუნა,
აღარ ვუმაღლი მასაო!!!»

ლადო გეგეჭკორი

მარიამ ივანეს ასული დემურია.

21 იანვარს გულის სისუსტიტის სრულიათ მოულოდნელათ გარდაიცვალა საზოგადოებაში კარგათ ცნობილი მარიამ დემურია.

თუთხმეტი წელიწადი იქნება რაც განსვენებული მხნეთ და დაუღალავათ ემსახურება ქართულ საზოგადო საქმეებს.

დიდი ამაგი მიუძღვის მარიამს სახალხო თეატრის წინაშე. თითქმის დაარსებიდანვე იგი იღებდა მხურვალე მონაწილეობას. ამ ათი წლის წინეთ დიდი ბრძოლა, უზომო სირბილი და მეცადინეობა იყო საჭირო ქართულ სახალხო წარმოდგენის გამართვისთვის და განსვენებული იმ მცირე ჯგუფში იყო, რომელიც ამ საქმისთვის თავგანწირულათ იბრძოდა.

მისივე მეოხებით წერა-კითხვის საზოგადოებამ დააარსა ბიბლიოთეკა-სამკითხველო ქალიქის გარე უბანში — ნაძალადევი, საცა აუარებელი მუშა ცხოვრობს და ამ სამკითხველოს გაძღოლას და ხელმძღვანელობას მარიამ დემურიამ მოანდომა ბევრი ჯაფა და ამაგი.

აგრეთვე მწერლობაში ცდილობდა შეეტანა თავისი წვლილი. ჩვენ „ჯეჯილში“ იმან რამდენიმე ამაგი მოათავსა და ამ ხუთი წლის წინეთ საკუთრივ მისგან და მისი მხნეობით დაარსდა მეორე საყმაწვილო ჟურნალი „ნაკადული“ რომელსაც სიკვდილამდის სათავეში უდგა და რომელსაც შეაღია მთელი თავისი სიცოცხლე.

მიწის გულში.

(მოთხრობა კუბრინისა)

აზაფხულის დილაა, გრილი და ნამიანი. ცაზე ღრუბლები არ მოსჩანს. მხოლოდ აღმოსავლეთისკენ საიდანაც ცეცხლივით ანთებულ და სისხლივით შეღებულ ცაზე მზე ამოცურდა იქ ოდნათ გამოჩნდა მკრთალი ღრუბლები, მაგრამ მზის სხივებმა უცბად გაჰფანტეს. თვალ უწვდენელი მინდორი ოქროს ფერი მტვრით არის მოცული. ხშირ ბალახში ბრილიანტივით ცვარი ბრწყინავდა. მინდორი ფერად-ფერადი ყვავილებით იმოსება: აგერ ცხრა-ტყავა ყვითლდება, გარეული მიხაკი წითლდება, გვირილა თეთრდება. დილის სი-

გრილეში ჰაერი სუფთაა, მწარე აბზინდის და ხვართქლის სუნით არის შეზავებული. ყველა ბრწყინავს და მხიარულად მზეს შესცქერის. მარტო ზოგიერთი ადგილები, ხევის ფერდოები, საცა ბუჩქნარია ჯერ კიდევ სიბნელით არის მოცული. ზემოთ, ჰაერში, ტოროლას გალობა მოისმის, დაულალავმა კრიკინამ თავისი მოსაბეზრებელი კრიკინი მორთო. მინდორმა გამოიღვიძა, გამოცოცხლდა, თითქოს ის ღრმად სუნთქავსო.

ამ დილის მშვენიერებას არღვევს გოლოლობოვის მალაროს საყვირის გაუთავებელი ზუილი და კივილი. თითქოს ვისმეს შესჩივის. ხან ხმა მალლა, ხან უფრო სუსტათ ყვირის, მერე უცბად გაყუჩდება, გგონია ქვესქნელში გაჰქრაო, შემდეგ თითქოს ხელახლად მიწიდან ამოძვრაო და ისევ ისე ხმა მალლივ ყვირილს მოჰყვება.

მთელ ამ თვალ გაუწვდენელ არე-მარეზე მარტო ეს თად-ერთი მალარო არის. თავისი შავი ლობეებით, უზნობრივ ნათურებით, მხოლოდ ამის დანახვა მოაგონებს ადამიანს და ადამიანის შრომას და წვალებას. მალალი, წითელი, შექვარტლული ბუბრებიდამ განუწყვეტლივ შავი ბოლი ამოდის შორიდან ჩაქუჩის ხშირი რახა რუხი მოისმის. ეს შეუწყვეტელი მძლავრი ხმაურობა არღვევს ამ მშვენიერ გაზაფხულის დილის სიჩუმეს.

ესლა უნდა მიწაში მორიგი მუშები ჩავიდნენ. მალაროს ეზოში, საცა ქვა-ნახშირის გროვავა, ორასამდინ მუშა ტრიალებს. ნახშირისაგან გამურულნი თითქოს მთელი კვირაობით პირ დაუბანელნი არიან, ფერად-ფერად ძონძებში გამოხვეულნი ხმაურობენ. მოისმის იმათი მოურიდებელი ლანძღვა-გინება, ჩახრინწული სიცილი და ღრმა მახრჩობელი ხველა. ცოტ-ცოტა ხალხი მცირდება, ვიწრო კარებში შედის, რომელზედაც თეთრ ფიცარზე „სალამფე“ აწერია. სალამფე ხალხით სავსეა. ათიოდე კაცი მაგიდასთან ზის და ლამფებს ზეთით ავსებს. ლამფებს რკინის ბადე აქვს ჩამოცმული. როდესაც მზათ არის, მელამფე კალის ნაქერს ყურში გაუყრის და ბადეს ძირთან მიამაგრებს. ამ გვარად მემალაროე მიწიდან ამოსვლამდინ ლამფას ვერ გააქრობს და შუშაც რომ გატყდეს, ამ ბადის წყალობით, საშიში არ არის. ამისთანა სიფრთხილეს იმიტომ ხმარობენ, რომ დედამიწაში, ქვა-ნახშირის მალაროებში, ასაფეთქებელი გაზი გროვდება, რომელიც ცეცხლისაგან ხშირად აფეთქდება ხოლმე. აქ რამდენიმე შემთხვევა მომხდარა, რომ ცეცხლთან გაუფრთხილებლობით მუშა დაღუპულა. როცა მუშა ლამფას ჩაიბარებს, ის მეორე ოთახში გადის, სადაც უფროსი მოხელე დავთარში იმათ სახელსა და გვარსა სწერს, იმისი თანაშემწენი კი ჯიბეებს და წაღებს უჩხრეკენ, რომ თან ასანთი, თუთუნის ან ტალკვესი არა ჰქონდეთ.

როდესაც დარწმუნდებიან და საშიშ ნივთებს ვერ უპოვნიან, მოხელე თავს დაუქნევს და მოკლეთ ეტყვის—„გაიარე“. მაშინ მუშა ვანიერ, გრძელ, დახურულ დერფთანში შედის. აქ დიდი მოძრაობაა. ოთხკუთხ ნახვრეტიდამ, რომე-

ლიც მაღაროს სიღრმეში მიდის, სხვილი ჯაჭვებისგან შემდგომი რომელნიც ქერზე მიმაგრებულ ქაბრაკებზეა გადაბმული. ორი დიდი პლატფორმა მოძრაობს. როდესაც ერთი იმათგანი ზემოთ ამოდის, მეორე რამდენიმე საყენით ძირს მიდის. პლატფორმა მოჩვენებასავით ძირიდან ამოდვრება ხოლმე, ზედ პატარა ვაგონები*) ქვანახშირით დატვირთული აწყვია, რომელსაც მუშები ერთ თვალის დახამხამებაზე გადმოიღებენ, რელსებზე დასდგამენ და სისწრაფით ეზოში გააგორებენ. (კარიელი პლატფორმა კი ხალხით გაივსება. სამანქანო განყოფილებიდან ელექტრონის ზარებით ანიშნებენ, პლატფორმა ხრიალით და ხმაურობით შეინძრევა და დედამიწაში ჩაძვრება. ერთ წუთში ჯაჭვების ხრიალის და მანქანის შხუილის მეტი არაფერი არ ისმის. მეორე პლატფორმა, ნახშირის მაგივრად, დასველებული, შემურული და სიცივისაგან აკანკალებული ხალხით სავსე, რაღაც საშინელის ხმაურობით ამოდვრება ხოლმე.

ვასიკო ლომაკინი ამ ჯურღმულთან სდგას, საიდანაც ყოველ წუთს ან ქვანახშირი ამოაქვთ, ან მუშები ამოჰყავთ. ის პირ დაღებული ჩასცქერის ქვესკნელს. ვასიკო თორმეტი წლისაა. იმის გამურულ სახიდან ორი ლურჯი, გულწრფელი გამომეტყველების თვალები გამოიჭვრიტება და სახაცილო, ზევით აბზეკილა, ცხვირი. ისიც ეხლავე მაღაროში უნდა ჩავიდეს, მაგრამ იმისი თანამომუშავენი ჯერ არ მოსულან და იმათ აქ ელის. ვასიკო ნახევარი წელიწადია, რაც აქ შორეულ სოფლიდან სამუშაოთ მოიყვანეს. მაღაროს მუშების უსაქციელო ცხოვრება ჯერ იმის უმანკო გულს არ შეხებია. ის არაყს არა სვამს, თუთუნს არა სწევს, არ ილანძღება და არ ივინება როგორც იმისი ხნის ბავშვები, რომელნიც ყოველ კვირაობით უგრძნობლათ ითვრებიან, ფულზე ბანქოს თამაშობენ და კიდევ იკვებიან. ვასიკოს „ქალაჩუნას“ უძახიან, იმიტომ რომ, როდესაც ის აქ სამუშაოთ მოვიდა, მუშების უფროსმა ჰკითხა: „შენ, გოჭო, ვისი შვილი ხარ?“ იმან გულ-

*) სწორედ იმისთანა, როგორითაც რკინის გზებზე გადააქვთ საქანელი.

უბრყვილოდ უპასუხა: „დედისაო“ ამ სიტყვამ გაუთავებელი სიცილი და ოხუნჯობა გამოიწვია ვასიკო აქნობამდინ ნახშირის მუშაობას და მალაროების მუშების ზნე ჩვეულებას ჯერ კიდევ ვერ შესწვევია. ერთობ რთული და მძიმე სამალარო საქმე უღრღნის იმის შთაბეჭდილებით სავსე გუნებას. მალარო იმას რალაც შეუგნებელ, მიუწდომელ სამყაროთ მიაჩნია იმისთვის ყველაზე მიუწდომელი არის, რასაკვირველია, მანქანა და შემანქანე.

აი ტყავას ტანისამოსში გამოწყობილი, ცხვირზე ოქროს სათვალეებით, პირში ანთებული სიგარა, გრძელ წვერა, დაღვრემილი კაცი. ვასიკო იმას შუშის კარებიდამ კარგა ხედავს. ნეტაი რა კაცია? ნეტაი ადამიანია თუ არა? ზის ერთ ადვილას სიგარა პირში გაუნძრევლივ. ერთ პატარა ფოლაქს ხელი ახლო და მანქანამ მოძრაობა დაიწყო, აქნობამდინ კი გაუნძრევლივ იდგა. ჯაქვები აახრილა და პლატფორმა უცბათ მიწაში ჩაძვრა, ფიცრის შენობა შეინძრა. გასაკვირველია—ის კი ზის თავისთვის მოსვენებული და თუთუნსა სვამს. ნიშნის მიმცემმა კოპს ხელი დააქირა, რკინის ჯოხი გამოსწია და მანქანა უცბათ შეჩერდა, დაწყნარდა და დამშვიდდა იქნება შელოცვა იცის რამე? ფიქრობს ვასიკო და შეშინებული უყურებს მას. მეორე გასაკვირველი კაცი იყო უფროსი შტეიგერი, პავლე ნიკიფორეს ძე. ის სრული მფლობელი იყო ბნელი, სველი და სიჩუმით მოცულ ქვესკნელისა, სადაც ოდნათ აქა-იქ ბუტბავდა ლაღფებისაგან სინათლე. იმის ბრძანებით და თავონობით სთხრიან ახალ. დერეფნებს, საიდამაც აუარება ნახშირი გამოაქვთ.

პავლე ნიკიფორეს ძე ძალიან ლამაზი კაცია, მაგრამ მუდამ ჩუმი და დაღვრემილი, თითქოს ქვესკნელის ძალებს რალაც დადი დაუსვამთო. იმის ფიზიკური ღონე მემალაროებ შორის თქმულებათ არის გადაქცეული. იმისთანა ღონიერი ბიჭებიც კი, როგორც ბუხალო და ვანო გრეკი, რომელნიც ყოველ არეულობის მოთავენი იყვნენ, შტეიგერს დიდის პატივისცემით იხსენიებდნენ ხოლმე.

მაგრამ ყველაზე უფრო ძლიერი და უდიდესი ვასიკოს

აზრით მალაროს მმართველი, ფრანგი კარლ ფრანცის ძე იყო. იმისი უფლება და ძალა ვასიკოსთვის წარმოუდგენელია, რასაც კი შოინდომებს ეს კაცი, ყველაფრის ასრულება შეუძლია. იმისი ერთი ხელის გაქნევაზე და შეხედვაზე დამოკიდებული მთელი მალაროში მოსამსახურეების ბედ-იღბალი. სადაც კი ის ტანოვანი, კარგა მოყვანილი და ფერ-მკრთალი სახე გამოჩნდება, ყველანი პორიდებით და შიშით შესცქერიან. როცა ის ვისმეს დაელაპარაკება—თავის დიდრონ თვლებს პირდაპირ თვალებში გაუყრის, თითქოს იმ კაცის გულის პასუხი უნდა გამოიცილოსო. ვასიკოს ვერ წარმოედგინა, თუ ქვეყანაზე კარლის მსგავსი ძლიერი კაცი ვინმე იქნებოდა. იმას სასიამოვნო ყვავილების სუნი უღიოდა. ეს სუნი იგრძნო, როდესაც ვასიკოს ახლოს ჩაუარა. რასაკვირველია იმან ვერც შეამჩნია პატარა ბიჭი, რომელიც პირდადებული და გაშტერებული შესცქეროდა ამ ქვეყნიურ ღმერთს.

— ეი, შენ, შეძვერი რაღა! მოესმა ვასიკოს ვილასიც მოუხეშავი ხმა.

ვასიკო შეკრთა და პლატფორმისაკენ გაექანა. იქ მორიგი მუშები ისხდნენ, რომელთანაც ერთად ვასიკო მალაროში უნდა ჩასულიყო იმის უფროსები ორი კაცი იყო: ბიძია ხრიაში და ვანო გრეკი. ვასიკო იმათთან ერთად ცხოვრობდა მუშების სადგომში, — იმათ ემსახურებოდა და მალაროში იმათთან მუშაობდა უმთ-ვრესი ვასიკოს სამსახური ის იყო, რომ მახლობელ სამიკიტნოში, რომელსაც „მეგობრებს დაუხვდებით“ ერქვა, უნდა ერბინა არაყის და მკავე კიტრის მოსაღუნათ. ბიძია ხრიაში დიდი ხნის ნამუშევარი მუშა იყო, თავისი ძაღლ-ნე შეალია ამ მძიმე საქმეს, ის ახლა ავსა და კარგს ვერ არჩევდა, ჭირვეული და მშიშარა იყო, მონჯრად ეჭერდა უპრაველესობის მხარეს და სუსტს ხშირად სჩაგრავდა. ამიტომ მალაროს მუშების ვერც პატივისცემა და ვერც გავლენა ვერ დაემსახურებანა. სამაგიეროთ ვანო გრეკს დიდი გავლენა ჰქონდა. მუშების სადგომში (კაზარმა), სადაც მთელი დღე გაისმოდა ლანძღვა-გინება, ის თავისი მუშტებით იქაურს ბას თავ-

ზარსა სცემდა. ამგვარ ფიცს კაცს, თავზედ ხელ აღებულთა სამეფოში, ერთი უბრალო მიზეზი კმაროდა, რომ დიდი უსიამოვნება გამოეწვია ხოლმე. ეს მუშების სადგომები მოაგონებდა კაცს ერთ დიდ მხეცეებით სავსე გალიას, სადაც სიბრაზე, გამბედაობა და ღონე მფლობელობდა და თუ ვინმე გაუბედაობას და სისუსტეს გამოიჩენდა, ვაი იმისი ბრალი. ხანდისხან დაშვიდებული, საქმიანი ბაასი და ამხანაგური ხუმრობა გამოიწვევდა საშინელ შეტაკებას. დამშვიდებული მობაასენი გაბრაზებული თავთავიანთ ადგილებიდან წამოცვივდებოდნენ ხოლმე, დანა ან ჩაქუჩი ხელში, დორბლ მორეულ და მორთოლვარე ტუჩებიდან გადმოხეთქავდა საშინელი ლანძღვა-გინება, პირველ ხანში საწყალი ვასიკო ამგვარ სურათის დანახვაზე შიშით კანკალებდა, ხელ-ფეხი გაუცივდებოდა და მთელ სხეულში უღონობას გრძნობდა. აი ამგვარ წრეში ვანო გრეკს დიდი პატივისცემა და გავლენა ჰქონდა დამსახურებული. გრეკი მშრომელი და მარჯვე მუშა იყო. მთელი კვირა თავაუღლებლივ მუშაობდა. ის ფხიზელი, ჩუმი და გულჩახვეული კაცი იყო. მაგრამ როგორც კი ჯამაგირს მიიღებდა, მაშინათვე სამიკიტნოსკენ გაექანებოდა; მთელი კვირის ნამუშევარს რამდენიმე საათში გაფლანგავდა; დაითვრებოდა, იქაურობას მიღეწ-მოღეწდა, მერე დაქანცული და დასუსტებული თავის ბინაზე დაბრუნდებოდა.

ვასიკოს გრეკი ძალიან აღერსით და ყურადღებით ეპყრობოდა. თუმცა ეს აღერსი ლანძღვა-გინებაში გამოიხატებოდა (ურომლისოდ არც ერთი მალაროს მუშა ვერ გასძლებდა). მაგალითად ვანომ ვასიკოს საუკეთესო თბილი საწოლი ადგილი ამოუჩინა ფეხთან ახლოს. უწინ ეს ადგილი ბიძია ხრიშჩს ეჭირა და ვასიკოზე ძალიან ჯავრობდა, რომ იმან რაიკირა ეს საწოლი. ერთხელ კიდევ ერთ მთვრალ მალაროს მუშას ვასიკოსთვის ფული უნდა წაერთმია, მაგრამ გრეკი გამოესარჩლა, წამოიწია და დაუყვირა: თავი დაანებე მაგ ბავშვსო, თორემ მე ვიცი შენო. მუშა უცბად გაბრუნდა.

(შემდეგი იქნება)

ღეთისნიერი ექიმი.

თ. პ. გააზი.

ილაქ მოსკოვში ახლათ დასდგეს ერთი ძეგლი. კლდის საძირკველზედ ამართულია შალაღი ტანის მოხუცი ძველებურ „ფრაკში“ გამოწყობილი. გულზედ აქვს გაკეთებული სხვა და სხვა საპატო ნიშნები. მოხუცი მომღიმარი სახით თავ-დახრილია. ბრიჯაოსი ძეგლის ჟკან მოჩანს რალაც უშნო შენობა—ეს საავათმყოფოა, რომელშიაც მან მთელი თავისი სიცოცხლე გაატარა. საავათმყოფოს ახლა ეწოდება ეკატერინეს სახელი. მაგრამ მოსკოვის მცხოვრებნი ისევ თავისებურათ უწოდებენ ძველებურ სახელს „გააზის“ საავათმყოფოს.

ამ სამოც და ათის წლის წინად მოსკოვში ექიმ გაახზედ სახელგანთქმული კაცი არავინ იყო. ყველა, დიდი და პატარა, იმას იცნობდა, როცა ის თავისი დანქნრეული ეტლით გაივლიდა ქვევით დაფენილ ქუჩის გამვლელ-გამომვლელნი შეჩერდებოდნენ, მიძიებთ და პატივის ცემით ქუდს მოუხდიდნენ. ყველამ იცოდა რომ პირველი საათი იქნებოდა, რადგან თვედორე პეტრეს ძე ავადმყოფების სანახავათ მიდიოდა. მოსკოვის მცხოვრებნი იტყოდნენ ხუმრობით: ყველანი ერთად ოთხასი წლისა იქნებიანო—ეტლის პატრონი, მეეტლე და ეტლი თავისი ცხენებითა. მეკობრები ხშირათ აჩუქებდნენ თვედორე პეტრეს ძეს ცხენებს, რიგიან ეტლსს, მაგრამ ახალი ეტლიც და ცხენებიც სადღაც გაჰქრებოდნენ და თვედორე პეტრეს ძე ისევ თავის დანქნრეული ეტლით დაიარებოდა. გაზს ძალიან ბევრი სამუშაო ჰქონდა, ქალაქის ყოველ კუთხეში ჰყავდა ავადმყოფები. ხშირად უსადილოთაც რჩებოდა. გზაში, რომელიმე ფურნესთან გააჩერებდა ეტლს, იყიდდა ოთხ ჩურექს: ერთს თავის მეეტლეის მისცემდა, ორს ცხენებს აქმევდა, ერთით კიდევ თვითონ ისაუზმებდა. მართალია მას ძალიან ბევრი ავადმყოფები ჰყავდა, მაგრამ მის ჯიბეში გროშიც არა ჩნაოდა. ფულიც ისე ჰქრებოდა, როგორც ნაჩუქარი ცხენები მის თავლიდან. თვითონ თვედორე პეტრეს ძე სულაც არ აპირებდა ახალი „ფრაკის“ შეყვრვას. მისმა ორდენის ლენტეხეც დიდი ხანია ფყრი იცვალა. მრავალჯერ დაკერებულ წინდებიდან ხორცი უჩანდა, ცხვირსახოცის მაგივრად რაღაც ფალასი ელო ჯიბეში. ექიმს სულაც არ ერიდებოდა და ამისთანა ღარიბული, მაგრამ სუფთა, ტანისაჰოსით ყველგან თამამად დაიარებოდა.—მდიდრების სახლშიაც და ღარიბების ქობშიაც, და ყველას ესიაეოვნებოდა მისი ნახვა.

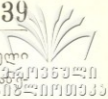
გულ მავიწყარს, დაბნეულს, ხშირად ჩაფიქრებულს— ჩერჩეტს ეძახოდნენ. უმეტესი ხალხი, ღარიბ-ღატაკი მას სულ სხვა სახელს წოდებდა „ღვთისნიერ ექიმს“. ამის თანაგრძობნი უფრო მოსკოვის ღარიბი მუშა-ხალხი იყო. ეს ღარიბი ხალხი მიდიოდა თავის ექიმთან ნუგეშის მისაღებათ, შემწეობისთვის, ღარიბების გასაკონათ. თვედორე პეტრეს ძის სახე

იღრუბლებოდა ამისთანა უბედურების ნახვით ფურცლებს
ხალ ლურჯ თვალეში ყოველი ნაბერწკალი მსკლამის
გრძნობდა, რომ ერთი კაცი ვერას უშველიდა ამოდენა უბე-
დურებს: და ხშირათ იტყოდა ამ სიტყვებს: დავმუროთ, რაც
შეიძლება მეტი კეთილი საქმე გავაკეთოთ! -

ხშირად ავათმყოფის გაშინჯვის შემდეგ, წამლის დაწერის
მაგივრად ღვთისნიერი კაცი ჯიბიდან ამოიღებდა ფულს და
შემდეგი სიტყვებით მისცემდა. „წაშალი არაფერს უშ-
ველის საცოდავ კაცს, თუ უბარველესი საზრდო—პური არ
ექნება. ის სწირავდა და არ ზოგავდა თავის თავს როგორც
ექიმი და როგორც ადამიანი. როცა ავადმყოფებს ადგილი აღარ
ჰყოფნიდათ საავათმყოფოში, მაშინ უმართავდა იმათ საწოლებს
თავის პატარა სახლში, გადმოჰყვანდა აქ თავისი მძიმე ავათ-
მყოფები და თითონ თავგანწირვით უვლიდა. როცა მოსკოვ
ში გაჩნდა ხოლერა, გააზი ყველას ამხნევებდა, ნუგეშს აძლევ-
და, არწმუნებდა რომ ხოლერა გადამდები აო არის; დასარ-
წმუნებლათ თითონ იბანავა იმ აუზში, რომელშიაც ხოლე-
რიანი აბანავეს.

გარდა საავათმყოფოსი იმას ჰქონდა კიდევ ერთი მეტათ
შესანიშნავი საქმე, რომელსაც დიდ შნიშვნელობას აძლევდა.
გააზი არჩეული იყო ტუსაღთა დამხმარებელ საზოგადოების
გამგეობის თავმჯდომარეთ. ამ „გამგეობას“ მიზნათ ჰქონდა მი-
შველებოდენ ტუსაღებს და ეფიქრნათ მათ მდგომარეობის გა-
საუმჯობესებლათ. იმ დროს, როცა გამგეობის სხვა წევრები
არ შეიხედავდენ ციხეში, თვედორე პეტრეს ძე ყოველ დღე
იქ იყო. როგორც კი გაათავებდა ავათმყოფების გაშინჯვას
მაშინვე თავის დანჯღრეული ეტლით გაეშურებოდა ტუსა-
ღებთან, რომ დახმარებოდა, რჩევით და ტკბილი სიტყვით შე-
ემსუბუქებინა უბედურებისთვის ცხოვრება. ამ ღვთისნიერ კაცს
არა სჯეროდა, რომ დამნაშავეის გასწორება არ შეიძლება, რა-
დგან ამან იცოდა, რომ სიკეთეს უფრო მეტი გავლენა ექნე-
ბოდა, ვიდრე სიბოროტეს. ამაში დარწმუნებული იყო და ყო-
ველ საშუალებას ხმარობდა, რომ გამგეობაში თავისი გაეყვანა.
ის დამახინჯებული რუსული ენით არწმუნებდა ყველას, ეხვე-

წებოდა, საზოკდა, ძალას ატანდა, მათხოვრათ გადაქცეული იყო, მაგრამ თავისთვის კი არა — სხვისთვის. ის იყო გერმანელი, ქალაქ კელნიდან, შემთხვევით გადმოსახლებული რუსეთში. მის კეთილ გულს მუდამ სტანჯავდა და აწუხებდა მოყვასის უბედურება.

გერმანიაში ის ყველასთვის იყო „გააზი“, რუსეთში კი თვედორე პეტრეს ძე. მეორე სამშობლომ არაფერი სარგებლობა არ მოუტანა, მხოლოდ ახლა, ორმოც და ათი წლის შემდეგ პატარა უბრალო ძიგლი დაუდგეს. ეს ძიგლი არის მიძღვნილი ისევ ღარიბი მუშებისაგან, რომელნიც სიცოცხლეშია მუდამ გარს ეხვევოდნენ, მუდამ მის „ხსენებაში იყვენ და უწოდებდნენ „ღვთისნიერ ექიმს“. ის განურჩევლათ წოდებისა ყველას ერთნაირად შველოდა. მდიდართა და ღარიბთა ოჯახში ერთნაირად სიმართლეს ქადაგებდა, სიცრუეც დიდ ნაკლულევანებათ მიაჩნდა. მაშინაც კი არ შემკრთალა, როცა ის პირის პირ წარსდგა ტუსალების წინ. დამნაშავეებს ეძახდა — უბედურებს და მათ გასასწორებლათ ბორკილების ზაგივრათ ურჩევდა სიმართლის ქადაგებას — და გულ-კეთილათ მოპყრობას. მთელი თავისუფალი დრო მათ წაართევს. იმათვე აძლევდა მთელ თავის ქონებას და თავ-განწირვით ემსახურებოდა მათ. გააზი ბევრს დაცინვას დამცირობას იტანდა იმათ გულისთვის ტუსაღათა დამხმარებელ საზოგადოებისაგან. მაგრამ არც ერთ კრებას არ შეიძლებოდა, რომ არ დასწრებოდა, და რითიმე არ შეემცირობინა ტუსალების გაჭირვებული ცხოვრება. როცა მოსკოვიდან ტუსალებს გზაენიდნენ სხვა რომელიმე ადგილას ის დარბოდა იმათში და ჰკითხავდა ვის რა ესაჭიროებოდა, რითი შეეძლო დახმარება. იმას ხშირად უშლიდნენ, რომ არ გარეულიყო ციხის უფროსების საქმეში და მათთვის წინააღმდეგობა არ გაეწია, მაგრამ ექიმი ამის პასუხათ ეუბნებოდა: სანამ მე ვარ ტუსაღათა დამხმარებელ საზოგადოების თავმჯდომარეთ უნდა ავასრულო ჩემი მოვალეობა. ემუქრებოდნენ დაგიტხოვთო, როგორც წესიერების დამრღვევსო. მაგრამ ის ყოველთვის უპასუხებდა: მოვალეობის აღმსრულებელი სულაც არ არის წესიერების დამრღვევიო.

ერთხელ გააზი ესაუბრებოდა თავის ბედკრულ ტუსა-
ლებზე მიტროპოლიტ ფილარეტს. გააზი სთხოვდა მათგან
გომლა სასჯელი შეემსუბუქებინათ უდანაშაულოთ დასჯილ
თათვის, რომელთაც მოვლოდათ ციხიბრში გადასახლება.

— თქვენ მუდამ ლაპარაკობთ, თევდორე პეტრეს ძე, უდანაშაულოთ დასჯილებზე, უთხრა მიტროპოლიტმა, — თუ სასჯელი გადაწყვეტილი აქვთ, მაშასადამე დანაშავენიც იქნებიან.

— მერე თქვენ ქრისტე დაგავიწყდათ! წამოიძახა გააზმა.

— არა, თევდორე პეტრეს ძე, დიდი ხნის სიჩუმის შემდეგ უბასუხა მიტროპოლიტმა, — მე აჩქარებით წამომცდა მგ სიტყვები მე კი არ დამავიწყდა ქრისტე — არამედ ქრისტემ დამავიწყა მე.

ერთხელ გააზი ხელმწიფეს მუხლ-მოდრეკით სთხოვდა, ემუდარებოდა ეპატეებინა მოხუც ტუსადისთვის სასჯელი, როცა შეისრულა გულის წადილი და აპატეებინა, ექიმი წამოხატა ფეხზე გახარებული და აღელვებული წამოიძახა: ადამიანმა სულ სხვისთვის უნდა იზრუნოს — და არა თავისთვის. ის მაშინ იყო ბედნიერი, როცა სხვას ხედავდა გაბედნიერებულს.

ყოველ დღე ის დილის ექვსი საათიდან ფეხზე იდგა. თავის თავისთვის არ იმეტებდა ფულს, ჩაის მაგივრათ სვამდა მაყვლის წვეს. საჩქაროთ დაღვდა ერთს ჭიქას და მიბრბოდა „აფთიექში“ წამლების მოსამზადებლათ, რომ უფულოთ დაურიგოს თავის ავადმყოფებს. დილის რვა საათზე იმისი პატარა სახლი საავათმყოფოსთან — სავსე იყო ხალხით. ავადმყოფები სახლში მიდიოდნენ მასთან, მაგრამ საავადმყოფოში კიდევ სხვა ავათმყოფები უცდიდნენ. იქაც დიდი გულის ყურით შინჯამდა ყველა ავადმყოფებს, მათ საწოლ ოთახებს, მერე საჩქაროთ ჩაჯდებოდა თავის დანჯღეულ ეტლში და მიდიოდა ახლა სხვა ავათმყოფებთან. ბევრნი მისგან მორჩენილნი უჯავნიდნენ საჩუქრებს, გააზი კი ამ საჩუქრებს ურიგებდა საწყლებს.

ის მარტოთ მარტო სცხოვრობდა, სიკვდილ შემდეგ ერთი გროშიც არ დაარჩა, თუმცა მის ხელში ათასობით იყო ფული. მშვიერ-მწყურვალნი, დავრომილნი ეხვეოდნენ მის

კუბოს, ძღულარე სრემლებით დასტიროდენ და ამ სტიროდენით ამკობდენ მას ძვირფასი გვირგვინების მაგივრათ. სიკვდილის ისე დაუხვდა, როგორც მხედარი საომრათ გამზადებული. თუმცა ექიმი იტანჯებოდა სიკვდილის წინ საშინელი ტკივილებისაგან, მაგრამ მაინც ითხოვა ვადაეყვანათ ღიდ ოთახში და კარები ღია გაეშვათ, რომ ერთი უკანასკნელათ დაენახათავისი მოსიყვარულე ღარიბი ხალხი და გამოსალმებოდა მათ.

16 მარიაშობისთვის 1853 წ. მთელ მოსკოვს მოედო ამბავი რომ ექიმი გააზი გარდაიცვალა. არ ღარჩა არც ერთი მოსკოვის მცხოვრები რომ არ გამოსულიყო მცხედრის გასაცილებლათ. კატოლიკეთა სასაფლაომღის. ერთმა მოსიყვარულე ხელმა ძეგლი დაუღდა ღათინურის ზედ წარწერით: „ჩვენ ღვთისწიერ ექიმს“. ტუსაღებმა მოგროვილი მცირედი გროშებით მოუწყეს ღამბარი, რომელიც უნდა მუღამ ანთებული იყოს თვეღორე ტირონეღის ხატის წინ, რადგან უცხოელი გააზი ამ სახელს ატარებდა. მართალია ერთ კაცს არ შეეძლო უბედური ხალხის გულიდან აღმოეფხვრა მწუხარება და ნაღველი, მაგრამ მან ჩაუნერგა გულში რწმენა და მოთმინება. გააზმა თავის მაგალითით—სიტყვით თუ საქმით, მოაგონა ბედნიერებს დაჩაგრულნი და შუა კაცათ გახდა მათ შორის. დაუახლოვა მათ ეს დაჩაგრულები, რომლებსაც ესენი სთვლიდენ დაწაშავეთ და განკიცხულათ.

კაცში აღამიანობა არ კვდება და ეს აღამიანობა გააზმა გაუღვიძა თვით ავაზაკებსაც, რადგან თვითონ თვით კეშმარიტებას წარმოაღდენდა.

(თარგმანი).

ასათიანი-ჩეკურაშვილისა.

საწყალი ნონია.

ალაქის განაპირას, ვერის ხევის პირად პატარა ქოხებით გაშენებულ ვიწრო ქუჩის ბოლოს, ერთი პატარა მიკიტნის დუქანი იყო მიყუყული. ღვინის და არყის გარდა, აქ იყიდებოდა სუყველაფერი რაც კი საჭიროა ლარიბი ხალხისათვის, დაწყებული ანჩხლი ბავშვის დასაწყნარებელ წამლის თიახ-ფარუხისა *), სანთელსაკმლისა—კამბეჩის ტყავის ქალამნებამდე.

მედუქნე არუთინა დარბაისელი კაცი იყო, ამ უბნის არამ თუ ვაჭარი, მრჩეველიც, მესაიდუმლე, ექიმბაში და ბევრჯელ მედიატორც და მსაჯულიც თავის მრევლში. არამც თუ კაცები, ამ უბნის დედაკაცებიც კი ნდობით და პატივისცემით ეკიდებოდენ.

— ალაჯან, თიახ ფარუხი რამდენი მარცვლის ოდენა უნდა გაიღესოს რძეში შვიდი თვის ბავშვისათვის? ეკითხებოდნენ ბებები ანჩხლი ბაღლებისა.

— აი, შვილო, ეტყოდა დარბაისლად არუთინა, ეს მთელი ნაჭერი წაიღე, სახლში გქონდეს, სულ ორი შაური ღირს. მხოლოდ თითო დალევინებაზედ მარტო ერთი პურის მარცვლისოდენა გახსენ რძეში და როცა ვაჭირვეულდეს მაშინ დაალევიან.

თიახ-ფარუხი სპარსეთში მოზადებული ხაშხაშია, ბანგივით ათრობს და მტირალ ბავშვებს იმითი აჩუმებენ უმეცარი მშობლები და ბევრჯელ სამუდამოდ ამანჯგებენ ბავშვებს.

— ერთი შაურის ქინაქინა მიბოძე. ეტყოდა არუთინას მორცხვათ პირ ახვეული ყმაწვილი დედაკაცი.

— ერთი შაურისა? ვის უნდა დააღვეინო, აგრე ცოტა? ან ერთი პარაშოკი რა უნდა გაუზღეს ავადმყოფს, ოთხი მაინც უნდა.

— ერთი შაურის მეტი არა მაქვს, გეთაყვანე, უფრო დარცხვენით დაიღებდა თავს ქინაქინის მყიდველი.

— ვა, მეზობელი არა ხარ, მერე ვერ მამიტან? გულობით ეტყოდა არუთინა მყიდველს და ოთხს დასაღვეინებელს გაუხვევდა ქალაღში.

სტუმრები მეწვიენენ, ფული არა მაქვს, არუთინჯან, დედერიქებოდა მოხუცი გიორგი, — ერთა ნახევარ თუნგი ღვინო, ნახევარ გირვანქა თევზი მანისიავე.

— ბატონი ხარ, ჩემო გიორგი, ხათრს როგორ გაგიტებს, მაგრამ იცოდე შაფათს საღამოს რომ სამუშაო აიღო უთუოდ გამისწორდი.

ასე ამ გვარად დილიდგან საღამომდინ არ შეწყდებოდა არუთინასთან მუშტარი. მეტადრე კვირაობით იყო იმის დუქანი პატრივში. გარდა ერთი ორად გაჩაღებულის ვაქრობისა, ამ დღეს დუქანი და იმის გარშემო კარმიდამო საღაყბო ალაგათაც გახდებოდა ხოლმე. აქ შეიყრებოდნენ ყმაწვილი ბიჭები ცალკე, მოხუცებულები ცალკე და ერთმანეთსთან ლაზღანდარობდნენ, ერთმანეთს უზიარებდნენ თავიანთ ავს და კარგს. ბევრჯელ საქმეზედაც მორიგდებოდნენ ხოლმე და მოსარიგებელი საქმის გასამარჯვებლად კონდახსაც ჩამოასხმევენდნენ არუთინას. ახლო მახლო სოფლებში მამავალი გლეხებიც შეისვენებდნენ ხოლმე არუთინას, „სკამეიკაზედ“, რომელიც დუქნის წინ გრძლად იყო გაქიმული და თუ შემთხვევა მისცემდათ ძმა ბიჭებთან ერთ ორ ქიქა ღვინოსაც გადაჰკრავდნენ.

ენკენისთვის დასაწყისში ერთ კვირა საღამოს, კარგა ბლომა ხალხი იყო შეყრილი დუქნის კარებზედ. ზოგი იდგა, ზოგი „სკამეიკაზედ“ იჯდა და ჩვეულებრივ ყაყანებდნენ, იცინოდნენ, ოხუნჯობდნენ. დუქნიდგან სიმღერის ხმა მოისმოდა. აქაც ბევრნი შეექცეოდნენ

შებინდებული იყო, როდესაც დუქნიდან ერთეულად შეზარხოშებული პოლიციელი გამოვიდა და აქ მდგომარეობა გადაათვალიერა, მერე უცებ შეჰყვირა და თვალები გადაატრიალა: „წადით, წადით, დაიშალენით! ხომ იცით რო „კრებები“ აკრძალულია?“

— შენი გამოთრობაც აკრძალულია, წაიტუტუნა ვიღამაც ხალხში, მაგრამ...

ხალხი აირ დაირია. ზოგი უსიტყვოთ დტემორჩილა ბრძანებას, ზოგმა მხოლოდ ალაგი იცვალა და ახლა იქ განავრძო თავისებური დროს გატარება.

პოლიციელის გამგონთა შორის ნონია სამთავაძეც იყო. ის და რამდენიმე მისი მეზობელი ნელა ნელა მიდიოდნენ და რალაზედაც მიბაასობდნენ.

უცებ დამბაჩის გრიალი მოისმა დუქნის მხრიდან. ნონიას და ამხანაგებს ჯერ უნდოდათ უკან გაბრუნება, შეტყობა სროლის მიზეზისა, მაგრამ რო დაინახეს იქიდან გამოქცეული ხალხი, თითონაც გაქცევა არჩიეს. იმ ხანებში ისეთი დრო იყო, რომ ქუჩაში თოფი გასროლილიყო ხალხს ჯარის შემოსევა ეგონა და უგზო უკვლოდ თავრეტ დასხმული დასამალად გარბოდა

ნონია სამთავაძე ერთი რალაც უნდილი, გონება გაუხსნელი, უსიტყვო გლეხი იყო. სულ საში წლის გადმოსახლებული არ იყო ქალაქში და ისევ სოფლელი ტეტიაობა მოსდევდა. ის დილიდგან საღამომდე მუშაობდა, უვლიდა თავის სამ ძროხას და მათ ნაწველ რძე-მწონს მუშტარში არიგებდა, ცოლშვილს ლუქმას უზიდავდა და სხვა გარეშე ამისი იმას არაფერი აინტერესებდა. დუქნის კარებზედაც, ის უფრო სხვის ფეხის აყოლით მოდიოდა ხოლმე, მანამ იმ ცნობის მოყვარეობით რომ ხალხში გაეგონა რა-მე და შეეტყო.

რევოლიუციის დროსაც იმის თვალის ჩინს სინათლე არ მომატებია: არც არა გაუგიარა და არც არა უმოქმედნიარა. მეზობლები დასცინოდნენ ხოლმე: „შენ ძრიელ გევხარ შენ ძროხებს და ქვეყნის ბრუნვისა არა გესმისრაო“.

ის იყო სირბილისგან გულ ამოვარდნილი ნონია. ლექსები ტახტზედ თავის ოთახში, რომ ფეხდაფეხ შემოჰყენენ იმას სამი პოლიციელი და მაშინვე გააკავეს. ნონია თვალზე გაქუცტილი, პირ დადებული შეჰყურებდა პოლიციელებს—კაცო, რას მერჩით? რა გინდათ ჩემგან? ძლივ-ძლივობით ლულულ-ლობდა, —რა გინდათ ჩემგან?..

— რაც გვინდა, გაიგებო და ქიმუნჯის წაკვრით პოლიციელებმა წაყვანა დაუპირეს

— უიმე! რას ვხედავ ამას, შეჰყვირა ნონიას ყმაწვილმა ცოლმა და თავში შემოიკრა.

— მამა, მამა, მამა! მოისმა ბალებების ღრიალი და წამზედ ღუნდგო ხალხი შეიყარა. საიდვანლაც გაჩნდა ხელებ დაკარწახებული ნონიას დედაც და ახლა იმან შეჰქნა საშინელი ღრიალი, თავში ცემა. —რა იყო, რა იყო გენაცვალეთ? რა დააშავა მაგ დედა-მკვდარმა? აქეთ-იქით ეკითხებოდა კარზედ მოხავებულ ხალხს. —რას აბრალებენ, გეთყვანეთ მაგ ცხვარ ადამიანს? რად იკერენ? რა უნდათ მაგისაგან?.. გამგონი ვინ იყო, პასუხს ვინ მისცემდა საბრალო დედას.

ნონია წაათრის, რადგან იმას შიშისაგან ფეხები მოსწყდა და სიარული ვეღარ შესძლო. ის მხოლოდ ერთად-ერთ სიტყვას იჩეორებდა და გულში ხელს იცემდა. —რისთვის? რისთვის?

ორი თვე იჯდა ნონია მეტეხის ციხეში, მერე აღმინის-ტრატიული წესით ციხბირში გადასახლება გადაუწყვიტეს.

ნონიას მრავალი ამხანაგი ჰყავდა ციხეში, მარტო იმისი მეზობლები, ვერელები ათნი მოჰყენენ პოლიციელის მოკვლასში ბრალდებულად, მაგრამ ნონიასთანა საცოდავი, იმასთანა შეწუხებული და ლაჩარი არავინ აღმოჩნდა. ის ბნელი დღეები პირქვე ეგდო და ტიროდა, სულით დეცა, წელში მოიხარა, გაქაღარავდა, ხმას აღარ იღებდა, პურს და წყალს ნაძლადევით აყლაპებდნენ.

ბევრი ირბინა ნონიას დედამ ადვოკატებთან. სუდიებთან, გუბერნატორთან, მაგრამ ვერა გააწყო რა, ისიც კი ვერ შეიტყო, თუ რა ბრალს სდებდნენ იმის შვილსა. ამბობდნენ,

არუთინას დუქანთან რო პოლიციელი მოჰკლეს იმ კვირა დღეს, ვითომ ნონიაც შიგ ერიაო, მაგრამ, როგორ? ამას კი აღარაფერ კითხულობდა. გიორგობისთვის ნახევარში ნონია თავის ამხანაგებით ეტაპით გაისტუმრეს ციმბირის ერთ-ერთ ქალაქში დასასახლებლად.

ეტაპით მოგზაურობა საშინელებაა ორიოდ დღის მანძილის გავლის შემდეგ გადასახლებულებს მიიყვანენ რომელიმე სხვა ქალაქის ციხეში და ახლა იქ დასტოვებენ ორი-სამი კვირით და როცა იქაური გადასახლებულები მიემატებიან, ახლა იმათთან ერთად განაგრძობენ გზას შემდეგ ქალაქამდე.

ასე ატარეს ნონიაც მთელი ორი თვის განმამავლობაში. ის თანდათან სუსტდებოდა, ჯანი და ღონე ერთმეგოდა არავის არ ელაპარაკებოდა, არაფრით არ ნუგეშობდა, მხოლოდ და მხოლოდ იმას გაიძახოდა: რისთვის? რისთვის?

სწორედ ახალწლის დღე იყო, როდესაც ნონიას თანამგზავრთა რაზმი მიუახლოვდა ერთ პატარა ციმბირის ქალაქს, სადაც უკანასკნელად უნდა გაჩერებულიყვნენ. სულ ორი ვერსი აღარ იყო დარჩენილი ქალაქის ციხემდე, რო ნონია უცებ წაიქცა, გონება დაჰკარგა და მხლებელმა სალდათებმა ვეღარ ააყენეს. ის გაფითრებული, გაფშევილი უნძოველად ეგდო თოვლზედ.

გარშემო საშინელი ზამთარი იყო გამეფებული. ყინვა სუნთქვას უძნელებდა ადამიანს. ნახევარზედ ტიტველ-შიშველნი, ცარიელ ფარაჯაში გახვეულნი დასჯილნი ცახცახებდნენ, კბილებს წაკა წუკი გაუდიოდა. ერთ აღაგას გაჩერება შეუძლებელი იყო, მხოლოდ მოძრაობას და ჩქარ მოძრაობას შეეძლო ადამიანის ფეხზედ შეყენება.

— წავიდეთ, ერთისთვის ამდენის გაწყვეტა ხომ არ გინდათ! შესძახა ერთმა მგზავრთაგანმა და დანარჩენებმა ბანი მისცეს.

— წავიდეთ, წავიდეთ! დეე, ერთი მოკვდეს, მაინც მკვდარია, ეგ ოხერი? ჩვენ ერთ წამსაც აღარ გაჩერდებით. შეუბრალებლივ შეჰყვირეს ყველამ ერთად და უმფროსი ფელდფებელიც დეეთანხმა.

— Ну ego собаку, წაპკრა იმან ფეხი ნონიას და თან დაუმატა: რევოლიუციონერი კი არა, ეგ მკვდარი კატა არის! დეე, მოკვდეს!

როდესაც ნონია გონს მოვიდა და თვალები გაახილა, იმის გარშემო აღარავინ აღარ სჩანდა. მხოლოდ ტრიალი, თვალ-გაღუწვდენელი იფთრად გადაპენტილი მინდორი ჯარასავით-ლა ტრიალებდა იმის თვალში. მყუდრო საღამო იყო. ცა ვარსკვლავებით მოჭედული უნვა სახარელი.

— სადა ვარ? სად არიან ამხანაგები? გაიფიქრა საცოდავმა და როცა ნათლად წარმოუდგა თავისი მდგომარეობა, თმები მალლა წაუვიდა.

— მიმატოვეს, მიმატოვეს! ღმერთო, ღმერთო სად არის შენი სამართალი და ხელები მალლა აღაპყრო...

(შემდეგ იქნება)

ეკ. ვაბაშვილისა.

ო ბ ო ლ ი.

ანთარია. მწვავედ სუსხავს.
 ცაზე არ სჩანს ბადრი მთვარე,
 ჯანდ-ნისლთ რიდეს დაუფარავს
 მთლად გაბრცვნილი არე მარე.

შავ ფრთოსანი ქარიშხალი
 დაგრიადებს და ქვითინებს,
 სულ-გაკმენდილ არე მარეს
 გლოვის ნანას ულიდინებს.

მაგრამ მეფეთ ბუნებისას
 ვერ აშინებს მძლე ზამთარი,
 ვერც საზარელ ავი ენით
 მოქვითინე წიავე-ქარი.

თბილ დარბაზში ღზინს ეძლევა
 დიდ-პატარა — ბედით მტკბარი;
 შენატრიან ახალ წელსა
 ზეიშია არ სადარი.

იქ კი... გარეთ კედლის ძირას
 ღტანთ საცმლო ფეხ-შიშველი,
 ატუხულა ჰაწა ბავშვი
 და ცრემლები სცვივა მწველი.

უდემამოს, უსახლკაროს
 არვინ აწვდის ნუგეშის ხელს,
 არვინ ცდილობს ააცდინოს
 სიმშოლს, წყურვილს და განსაცდელს.

მხოლოდ ქარი... მძაფრი ქარი

დაგრილებს მძლავრი ფრთებით,
 ზედ ასკდება საბრალო ბავშვს
 და ჩასძახის საზარ ხმებით:

„ყველამ თავი მომარიდა,
 შეეფარა სახლ-კარსაო,
 არად აგდებს ჩემს სიშმაგეს,
 ლხინს ეძლევა ნეტარსაო,
 შენ კი, ქუჩის მაწანწალავ,
 ვერსად დამემალებიო, —
 ჩემ ყინვისგან ძლიერ მალე
 დაგებუქვის თვალებიო“.

ესმის ეს ბავშვს და სუსხისგან
 ხელ-ფეხები ეყინება.

ძალას კარგავს და კედლის ძირს
 თვალებს ხუჭავს, ეძინება.

სიზმარშია... ჰხედავს ვითომ
 ღრუბლიანი ცა იხსნება,
 და ელვარე ფრთებიანი
 ანგელოზი ევლინება.

ტკბილი ხმებით ჩასჩურჩულებს
 „ბედით“ კრულო, პატარაო,
 უსახლ-კაროთ, უდედ-მამოთ
 ხეტიალი აწ კმარაო.

აზავ წუთში გადაგაფრენ
 იქ, სად არ ჰქრის მძლე ქარიო,
 სად მორთული ყვავილებით
 შენთვის ბინა მზათ არიო“.

ამას ამბობს ანგელოზი
 თან ბავშვს ისვამს ნაზსა ფრთებზე,
 და ზეცისკენ მიაშურებს
 მომღურავსა ქვეყნათ ძმებზე.

დ. თურდოსპირელი.

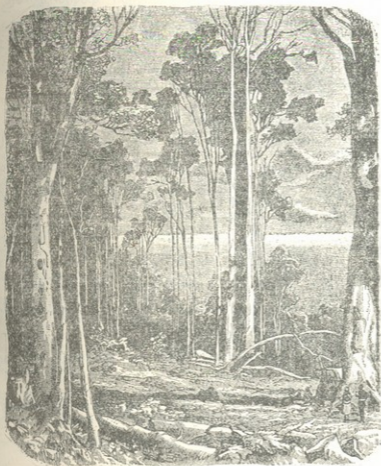
ხე-გვიმრა და ეკქალიზტა.

ცხელ ქვეყნებში შეხედვით იმისთანა მცენარეებსაც, რომელნიც ძალიან ჰგვანან ჩვენი ქვეყნის მცენარეებს, განირჩევიან მათგან მხოლოდ სიდიდით. მაგალითად, ბამბუსს, როგორც უკვე ვსწერდით, იმგვარი აგებულება აქვს ღეროსი ფოთლებისა და ყვავილებისაც, როგორც ჩვენებურ ბალახ მცენარეებს, მაგრამ უზომოდ დიდია მათთან შედარებით. ჩვენში რომ გვიმრაა, სწორედ იმისთანა მცენარეა ერთი ავსტრალიაშიაც, მხოლოდ იგი ბალახი მცენარე როდია, ხე არის და გვიმრისაგან განირჩევა არა მარტო ამით, არამედ სიდიდითაც. ამ ხეს ეძახიან ხე-გვიმრას. სიმაღლით ოთხი-ხუთი საყენი იზრდება და ცოცხლობს დიდხანს, როგორც სხვა ხეები. ცხელ ადგილებში ხშირად შეხედვით ტყეებში ხე-გვიმრას. თავის ფოთლებით იგი ძალიანა ჰგავს პალმას; პალმასავით ამასაც ტანი კენწერომდის ტიტველი აქვს და კენწეროში გადაუშლია თავისი გრძელი ფოთლები. როგორც ჩვენებურმა გვიმრამ არ იცის, ისე არც ხე-გვიმრამ იცის ყვავილი. ყვავილი რო სკოდნოდა გვიმრას, მაშინ იგი თესლს მოგვეცემდა, იმას დავთესავდით და ამოვიდოდა გვიმრა: მაგრამ თავის დღეში არავის უნახავს, რომ გვიმრა აყვავილებულიყოს. აბა რა ნაირად მრავლდება ეს მცენარე, ყვავილი თუ არ იცის? დამიგდეთ ყური და მე გეტყვი:

გადააბრუნეთ მოწიფულ გვიმრის ფოთოლი და გაუშინჯეთ ქვევითა გვერდი. იქ დაინახავთ ფურცლებზე ღია წაბლის ფერ პატარ-პატარა კვერებს, ღიოების მსგავსად ჩამწყკრივებულს. ამ პაწია კვერებში არის მრავალი წვრილი თეს-

ლი, რომელიც უყვავილოდ უჩნდება ხოლომე გვიმრას. ამ თესლისაგან ამოდის გვიმრა, როდესაც თესლი მიწაზე დაცვივდება. ასე ჩამწკრივებული სათესლე კვერები რომა აქვს, ამგვარს გვიმრას ეძახიან **გვიმრიჭას**. გვიმრიჭა იზრდება ტყეებში ნოტიო ადგილზე, მდინარეების პირად და ქაობებში; ტანი ისე მოკლე აქვს, რომ ვერც კი ამჩნევს ადამიანი, მხოლოდ გრძელ ფოთლებს ჰხედავს გადაშლილს, რომელნიც მოგვაგონებენ ფრინველთა ფრთებს. მეორე ნაირ გვიმრას, რომელიც მინდვრებში იზრდება ხოლომე, უფრო მშრალ ადგილს, სათესლეები გრეხილივით ჩაუყვება ფურცლების ქვევითა გვერდებზე. ხე-გვიმრაც სწორედ ამ გვარადვე მრავლდება ცხელ ქვეყნებში, როგორც ჩვენში ჩვენებური გვიმრა,

ხე ვეჟალიბტა.

ავსტრალიაში შესანიშნავია კიდევ ერთგვარი ხე—**ევქალიპტა**. საკვირველი რამ არის ეს ხე თავის სიმაღლით: ორმოცი—ორმოცდა ათი და ხშირად სამოცი საჟენიც იზრდება. ჩვენს ქვეყანაში წარმოუდგენელია ამ სიმაღლე ხე. მნახველები ემდურიან, ევქალიპტამ ჩრდილი არ იცისო, მაგრამ ეს სრულიადაც გასაკვირველი არ არის: ერთი შიშვენი ამისი ის არის, რომ ევქალიპტას ტყე ბუნებით თხელია, ხეები ერთიმეორეზე შორი-შორს არიან, ხოლო მეორე შიშვენი ისაა რომ ევქალიპტას ბრტყელი ფოთლები კი არ ასხია, როგორც ჩვენებურ ხეებს, არა—ცერ აღმა ასხია, ესე იგი—ერთ კიდური ფოთოლს მალისკენა აქვს და მეორე დაბლისაკენ. ცხადია, რომ ფოთლების ამგვარი წყობილობა სრულებით ხელს არ უწყობს მზის დაჩრდილვას; მზის სხივები თავისუფლად გაივლიან ხოლმე ფოთოლსა და ფოთოლს შუა და ცოტა სითბოს უტოვებენ ფოთლებს. ეს სასარგებლოც არის ევქალიპტისათვის, რადგან ავსტრალია ხმელი ქვეყანაა და აქაურს ნიადაგს აკლია სინოტიე: ცერ-აღმა რომ არის ფოთლები, ამის გამო მზის სხივი ცოტა ხვდება მათ; რაკი მზის სხივი ცოტა ხვდება, არც სიმზურვალე აწუხებს მათ, და სინედლე ისე ადვილათ აღარ გამოეცლებათ. თვით ფოთლების კანიც საკმაოდ სქელია და ესეც ხელს უწყობს სინედლეს. ამ სახით ევქალიპტის ფოთლები თავს კარგად ინახვენ. ამას გარდა ევქალიპტას ძალიან გრძელი ფესვები გაუკეთებია და ღრმათ ჩაუშვია ისინი მიწაში. ეს გარემოებაც ხელს უწყობს მის სიცოცხლეს: გრძელი ფესვები იმისთანა სიღრმიდან სწოვენ მიწის წვესს, რომ იმ სიღრმეს სხვა მცენარეების ფესვები ვერ მიუწვდება. აი როგორ შეუფერებია ევქალიპტას თავისი აგებულობა და თავის ცხოვრება ავსტრალიის ხმელ და უპოხიერო ნიადაგისთვის.

ალექსი ჭიჭინაძე.

ფ უ ლ ი.

გამოსაღება ცნობა.

ანამდვილებით ვერ ვიტყვით, როდის შემოიღეს ფულის ხმარება. ერთი უძველესი ფული, რომელიც ინახება ინგლისის მუზეუმში, ისეთი ტლანქია და უშნოთ მოჭრილი, რომ უსათუოდ უნდა ეკუთვნოდეს მეშვიდე ან მერვე საუკუნეს ქრისტეს დაბადებამდინ.

ყველა საფასს—ნიშნებს, რომელნიც საჭიროა სხვა და სხვა საგნების შესაძენათ და ადამიანის ნაშრომის საყიდლათ ფულს ეძახიან.

ერთი მეცნიერი ამბობს: ფული საჭიროა შრომის ფასის გასაანაწილებლად. ძველ დროში არ ესაჭიროებოდათ შრომის დაფასება. მამაკაცი აშენებდა თავისთვის თავ-შესაფარს, მოკლულ ნადირის ტყავისაგან იკერავდა ფეხთსაკმელებს და ტყავითვე იმოსებოდა. სხვა რაც ესაჭიროებოდა—ცოლი აწოდებდა—ართავდა და ქსოვდა საკუთარ ცხვრების მატყლის საშოსგან. საჭმლისთვისაც ბევრი ზრუნვა არ უნდოდა—შოულობდნენ უხიაკ ტყის ხეების ნაყოფს და წვანილს და იმითი იკვებებოდნენ. ბოლოს დაიწყეს მინდვრების ხვნა და შინაური საქონელი გაიჩინეს; აკეთებდნენ ქურქლებს, ოჯახისთვის აუცილებლათ საჭირო იარაღებს. შემდეგ კაყის იარაღის გაკეთებაც შეძლეს, ერთი სიტყვით, ყოველი ოჯახი მხოლოდ თავისთვის აკეთებდა საჭირო ნივთებს, მაშ იმ დროს ჯერ აღებ-მიცემობა შემოღებული არ იქნებოდა.

მამა-პაპანი დიდხანს უფულოთ ცხოვრობდნენ, არ ესაჭიროებოდათ ფული.

დღეს ფული არა თუ საჭიროა საქონლის გაცვლის საშუალებათ, ამასთანავე გვიჩვენებს საქონლის ღირებულობასაც.

როგორც რომელიმე საგნის სიმძიმე გაიზომება ფუთო-

ბით, გირვანქობით, მისხლობით, — ან სიგძე საგნისკუთვნილობით, არშინობით, ადლით — ისეც რომელიმე საგნის ფასის მტკიცებობა, ოქროებით, მანეთობით, აბაზობით, კაპეიკობით და სხვა.

ძველ-დროს იშვიათი შემთხვევა იყო, რომ ჩვენ მამა-პაპებს ფასით შეეძინათ რამე. ისინი მხოლოდ შინაურ პირუტყვებზე გასცვლიდნენ სხვა და სხვა ნაწარმოებს *).

ეს იმითაცა სჩანს, რომ ლათინური სიტყვა „pecunia“ (ფული) წარმოსდგება სიტყვა „pecus“-იდან, რომელიც ნიშნავს „პირუტყვს“, გურიაში ფულს „ფარა“-ს ეძახიან. ეს სიტყვა უნდა წარმოსდგებოდეს ცხვრის ჯოგის სახელიდან, რომელსაც ქართულად „ფარა“ ჰქვია.

ადრინდელ დროში ფულის მაგივრათ ხმარობდნენ მოკლულ გარეულ პირუტყვის ტყავს, რომში კი ძველ-დროს ყველაზე მცირე ფასათ ითვლებოდა ცხვარი, ერთი ხარის ფასი კი უდრიდა ათ ცხვარს.

ამ გაცვლა-გამოცვლით ვაჭრობაში ძირითადი ცვლილება მოხდა. როდესაც ხალხი ველარ უძღვებოდა ყველაფრის გაკეთებას, მაშინ გამოჩნდნენ ისეთნი, რომელნიც არა თუ მარტო თავიანთ საქიროებისთვის აკეთებდნენ ნივთებს, არამედ სხვებისთვისაც. მერე იმისთანა ნივთებს, რომლის გაკეთება ყველას არ შეეძლო. ეს ის დრო იყო, როდესაც პირველათ მადნები გამოჩნდა და პირველ ხელოსნად შეიქნა მქედელი.

როდესაც ყოველ ოჯახში აუცილებლათ საქირო გახდა რკინის იარაღი, მაშინ მქედლობაც შემოიღეს.

მქედელს შრომის ფასათ აძლევდნენ ტანისამოსს, ფეხსაცმელს, ხორცს, პურს, მაგრამ მქედელს ზოგჯერ არ ესაქირობოდა ხორცი, ხანდისხან არც პური, არც რძე და არც ტანისამოსი უნდოდა და იძულებული კი იყო ეს ყველაფერი მიეღო საფასურში და ისიც ნაკლებ ფასათ.

*) „საქონელი“ უპირველესად ქართლ-კახეთში შინაურ პირუტყვს ეძახდნენ, — მაგალითად, ხარი იყო იგივე ფული, რომელსაც სცვლიდნენ ჭირნახულში, ამის გამო შემდეგ ყოველ სავაჭრო ნივთსაც «საქონელი» დაერქვა.

გამოჩნდნენ სხვა და სხვა ვაჭრებიც, ისინი გადადიოდნენ ერთი ადგილიდან მეორე ადგილას თავიანთი საქონლით. ჰყვლიდნენ ადგილობრივ ნამუშევარზე. მაგრამ ხშირათ ვაჭარს არ ესაქიროებოდა ეს ნამუშევარი და იძულებული იყო, სულ უბრალო ფასში მიეღო.

ხალხი ხედავდა ამგვარ უხერხულ ადებ-მიცემას, ყველა მოჰყვა ფიქრს, როგორ მოაწყოს ისე საქმე, რომ ყველასთვის სასარგებლო და სამართლიანი იყოს შრომის დაფასება. თავი და თავი ის იყო, რომ უნდა მოენახათ ისეთი საგანი, რომელიც არას დროს არ დაჰკარგავდა თავის ფასს.

რადგან მაშინ ერთად-ერთი ხელოსანი მკედელი იყო, რომლის ნამუშევარი ყველას ესაქიროებოდა და ყველა აფასებდა, მას მოუპოვეს ღირებულის საფასურიც. ეს იყო ლითონი — მადანი.

ორი ზოდი რომელიმე ლითონისა, რომელიც ერთი სიმძიმისაა და არიან. ერთნაირი საგნის ნაჭრები, — ღირებულები-საც ერთნაირისა იქნებიან. ხუთი გირვანქა სპილენძი ყოველთვის ისეთივე ღირებულებისაა, როგორც ორი ვერცხლის მანეთი. ხუთი ხარი კი, მაგალითად, ყოველთვის ერთ და იგივე ფასათ არ ჩაითვლება. ლითონი ადვილათ შეიძლება გადაიტანონ ერთი ადგილიდან მეორეზე, ადვილი შესანახიც არის. გარდა ამისა ლითონის ზოდი, რამდენ ნაჭრათაც გინდათ, დაიყოფა, მეტადრე იაფ-ფასიან ნივთების გასასყიდლათ. შინაურ პირუტყვს კი ვერ გაანაწილებდნენ.

ბოლოს ლითონის ზოდებს, რომელსაც საფასურათ გასცემდნენ, მისცეს ერთნაირი მოყვანილობა, ფორმა. მერე დაიწყეს დაჭრა ერთი სიგძის და სისქის ლატანათ. თუ საქირო იყო ამ ლატანის ნახევრის მიცემა — იმას კიდევ ნახევრათ აქცევდნენ. ასე მოხდა, რომ პირველათ ფული ლითონის ნაჭრებს წარმოადგენდა. ბერძნებს და რომაელებს ჰქონდათ თითბრის და ბრინჯაოსაგან გაკეთებული ფული, რუსებს ვერცხლისა.

(დასასრული შემდეგ)

ან. წერეთლისა.

სხვა და სხვა ამბები.

ბედნიერა მეცხვარე.

ყმაწვილი მწყემსი აძრვებდა თავის ცხვრის ფარას მწყენჩებ მინდორზედ ორ ტყის შუა, ბუნებით მზიარული, ის მთელი დღე სალამურს უკრავდა და მღეროდა.

ამ ქვეყნის მართველი ერთ დღეს ტყეში ნადირობდა, — გაიგონა მწყემსის მზიარული სიმღერა და მოიხმო.

— რად ხარ ეგრე მზიარული, მეგობარო!

მწყემსმა არ იცოდა ვის ებაახებოდა და გაბედვით მოახსენა: „რატო არ უნდა ვიყო მზიარული, როდესაც ჩემი სიმღიდრე, თვით მთავრისას არ ჩამოუვარდება?“

— მართლა? შესძახა მთავარმა. — აბა ჩამომითვალე შენი სიმღიდრე!

„ბრწყინვალე მზე ერთ გვარად გვინათებს მეც და მთავარსაც მთა და ბარი იმსება ყვაფილებით და ერთ გვარად გვატკობს მე და მთავარს. „ხელებს ჩემსას ხომ ფასი არა აქვს, და თვალთა სინათლეს ვერ შეისყიდის ვერა“ სიმღიდრე მთავრისა. მე არ ვგრძნობ შიმშილს, იმიტომ რომ ვკმაყოფილდები ცოტათი და ვაკეთებ იმას, რაც შესაძლებელია. განა მდიდარი არა ვარ ჩვენ მართველზედ?“

„მართალს ამბობ, მიუგო მეფემ:“ სიმღიდრე, სიმზიარულე და სიბრძნე — უდიდესი კმაყოფილებაა ქვეყანაზედ.

ფოთლები და ფესვები.

ფოთლები ნიავს შეპკვეხოდნენ: „ხედავ რა ლამაზები, რა ხასხასი მწვანეები ვართ, რა მშვენიერ ჩრდილს ვაძლევთ სიცხისაგან გაოგნებელ მუშებსაო,“ ჩვენ რომ არ ვიყვეთ, რა იქნებოდა თვით ხეო!“

„თავი მოვწონდეთ.“ მოესმათ მიწიდან ფესვების ხმა ფოთლებს. — იყავით მშვენიერნი და ამაყნი, მაგრამ იმას კი ნუ დაივიწყებთ, რომ შემოდგომა მოვა, გაყვითლდებით და ქარი წაგიღებთ. გაზაფხულზედ თქვენს მაგიერად სხვა ფოთლები აბინდებიან და ჩვენ, ფესვებს, კი ნუ გვივიწყებთ. უჩვენოთ არც თქვენ და არც თვით ხე ვერ იბოგინებთ.“

ს. რ. გორგაძე.

ქართული
ენციკლოპედია

საქართველოს ისტორია

მოკლე სისტემატიური კურსი.
მოზრდილთათვის.

I

შესავალი. — უძველესი ისტორია.
ძველი ისტორია.

თ ფ ი ჯ ი ს ი

1910

შ ე ს ა ვ ა ლ ი .

I

წინასწარი ცნობები.

1. **ქართული ენა.** დრო იყო, ადამიანები ერთ ენას ლაპარაკობდენ; მაგრამ, როცა გამრავლდენ და ერთმანეთს დაშორდენ, ენაც თანდათან შეეცვალათ: ერთის ნაცვლათ მრავალი ენა წარმოდგა. ამ ენებს დღეს მეცნიერები რამდენსამე ოჯახად ჰყოფენ. პათ შორის ჩვენთვის უფრო საგულისხმო შემდეგი სამი ოჯახია: სემიტური, იაფეტური და ინდო-ევროპული ანუ არიული. ყოველ ოჯახს თავ-თავისი შტოები და კილოკაეები აქვს. მაგალითად, **სემიტურ ოჯახს** შემდეგი შტოები შეადგენდა: ეგვიპტური, ებრაული, ასურული, ბაბილონური, არამეული, არაბული და სხვანი; **არიულს** ანუ ინდო-ევროპულს: ბერძნული, სლავიანური, რომანული, გერმანული, ირანული (სპარსული, მიდიური), სომხური და სხვანი. **იაფეტურ ოჯახს** თავდაპირველათ შემდეგი შტოები ჰქონია: ელამური, უუძველესი ადგილობრივი «სომხური», ქართული, ჭან-შეგრუელი და სვანური; დღეს კი ამათგან ელამური და უძველესი „სომხური“ აღარ არსებობს: პირველი მკვდარია და მარტო წარწერებში ამოიკითხება, მეორე კი — შემოტანილს არიულ-სომხურს შერევია და მასთან ერთად შეუქმნია დღევანდელი სომხური; სვანურ შტოს მარტო ერთი ენა შერჩენია — სვანური; ქან-მეგრულს ორი: მეგრული და ქანური ანუ ლაზური; ხოლო საკუთრივ ქართული შტო მრავალ კილოკაეად დაყოფილა და სივრცითაც ყველაზე მეტი ადგილი დაუქერია. ქართულის კილოკაეებია: იმერული, გურული, მესხური, ქართლ-კახური, ინგილოური და ფშავ-ხევსურული. იაფეტური ოჯახის ენათა შორის მწერლობა დღეს მარტო ქართულ ენაზე მოიპოვება; სვანურათ და მეგრუ-

ლათ მოლაპარაკე ტომებიც ქართულ ენას სთვლიენ, ქვეყნის სამწერლო და საეკლესიო ენად; და, რადგან ამასთანავე მომავლობაც ქართველებთან ერთი აქვთ, ამიტომ თავის თავს იგინიც ქართველებს უწოდებენ. ამგვარათ, ქართული ენა დღეს ყველა იაფეტელის ეროვნული ენაა; ეს ენა აერთებს ქართული მოდგმის ყველა ტომს და ჰქმნის მათგან ერთს ერს, რომელსაც დღეს ქართველა ერა ეწოდება.

2. **ქართველები.** ზემო ნათქვამის მიხედვით, დღევანდელ ქართველობას შემდეგი ტომები შეადგენენ: სვანები, მეგრელები, ქანები ანუ ლაზები, გურულები, იმერლები, ქართლები, კახელები, ფშავ-ხევსურები და ინგილონი. გარეგნობით ყველა იგინი ეგრეთ წოდებულს „კავკასიურ მოდგმას“ ეკუთვნიან. მათი საერთო რიცხვი დღეს ორ მილიონს არ აღემატება. ძველათ კი ქართველები რიცხვითაც მეტი ყოფილან და ბევრ ტომებადაც დანაწილებული. თავის პირვანდელ სამშობლოში მათ ქართ-ეხი რქმევიათ; შემდეგ, როცა იქიდან გამოსულან, თანდათან წვრილ-წვრილ ტომებად დაყოფილან. ამ ტომებს სხვა და სხვა მეზობელი ერები, სხვა და სხვა დროს, სხვა და სხვა სახელს ეძახდნენ, რაზედაც ქვემოთ თავის ალაგას გვექნება საუბარი.

3. **საქართველო.** სიტყვა „საქართველო“ ორი მნიშვნელობით იხმარებოდა და იხმარება: ზოგჯერ იგი აღნიშნავდა იმ მიწა-წყალს. სადაც უმთავრესათ ქართველები ცხოვრობდნენ; ზოგჯერ კი ყველა იმ ადგილებსაც, რომელნიც ქართველებს ჰქონდათ დამორჩილებული. სხვანაირათ რომ ვთქვათ, საქართველო ქართველების სამკვიდრებელს ან მათს სამფლობელოს ეწოდებოდა. როგორც ქვემოთ დავინახავთ, ქართველების ბინადრობა, სულ ცოტა, სამჯერ მაინც შეიცვალა, სანამ ქართველები დღევანდელ სამშობლოში (ამიერ კავკასიაში) დაემკვიდრებოდნენ. ამიტომ სიტყვა „საქართველო“ სხვა და სხვა დროსთვის სხვა და სხვა ადგილის აღსანიშნავად უნდა ვიგულისხმოთ: საქართველო იქიყო, სადაც ქართველი ერი ფლობდა ან ბინადრობდა; იცვლიდნენ თუ არა ბინა-სამფლობელოს ქართველი ტომები, საქართველოც თანდათან საზღვ-

რებს იცვლიდა. ამიტომაც საქართველოს ისტორია იგივე ქართველი ერის ისტორიაა.

4. **საქართველოს ისტორია.** „ისტორია“ ბერძნული სიტყვაა. იგი ნიშნავს ამბავს, მოთხრობას. რას მოგვითხრობს საქართველოს ისტორია? იგი მოგვითხრობს: სად და როგორ უცხოვრიათ ქართველებს უძველესი დროიდან, რომელ ერებთან ჰქონიათ დამოკიდებულება, რა და რა ცვლილება გამოუვლიათ ცხოვრებაში და როგორ მოუწევიათ იმ მდგომარეობამდე, რომელშიაც დღეს იმყოფებიან. ყოველსავე ამას ისტორია მოგვითხრობს მწყობრით და დალაგებით, ანუ სისტემატიურათ. მაშასადამე, მოკლეთ რომ მოვქრათ, საქართველოს ისტორია არის ქართველი ერის წარსული, ცხოვრების სისტემატიური მოთხრობა.

5. **საქართველოს ისტორიის ნაწილები.** ქართველი ხალხის წარსული ცხოვრება ხუთ უმთავრეს ხანად განიყოფა. ამის მიხედვით საქართველოს ისტორიაც ხუთი ნაწილისაგან შესდგება.

პირველი ხანა იწყება უხსოვარი დროიდან და გრძელდება იმ დრომდე, როცა ქართველები საბოლოოთ დაემკვიდრნენ თავის დღევანდელ სამშობლოში. ეს ხანა თავდება დაახლოვებით მე-IV საუკუნეში ქრ. წინ. ამ ხანის ისტორიას ჩვენ დავარქმევთ საქართველოს **უძველეს ისტორიას**.

როცა ქართველები თავის დღევანდელ სამშობლოში საბოლოოთ გადმოიკრიფნენ და დაემკვიდრნენ, მათ კვლავ დაიარსეს სამეფოები. აქ პირველი ძლიერი სამეფოს დაარსება მოხდა 320 წლის მახლობლათ ქრ. წინ. აქედან იწყება საქართველოს ისტორიის მეორე ხანა. იგი გრძელდება საქართველოში ქრისტიანობის დამყარებამდე, რაც მოხდა 326 წლის მახლობლათ ქრ. შემდეგ. ამ ხანის ისტორიას შეგვიძლია დავარქვათ საქართველოს **ძველი ისტორია**.

მეოთხე საუკუნიდან ქრ. შემდეგ იწყება ჩვენი ერის წარსული ცხოვრების მესამე ხანა, რომელიც მე-13 საუკუნემდე გრძელდება. ეს ხანა იწყება რომაელთა მფლობელობის დამკვიდრებით, რასაც თან მოჰყვა ქრისტიანობის დამყა-

ბაც, და თავდება მონგოლების შემოსევით. ამ ხანის ისტორია შეიძლება იწოდოს საქართველოს **საშუალო ისტორია**.

მე-13 საუკუნეში იწყება საქართველოს **ახალი ისტორია**, რომელიც გრძელდება მე-18 საუკუნის დასრულებამდე. ამ ხანის განმავლობაში საქართველოს სამეფო ჯერ ორ სამეფოდ გაიყო, შემდეგ რვა პატარ-პატარა სახელმწიფოდ, ბოლოს კი რუსეთის სახელმწიფოს შეუერთდა (1801 წ.). ეს ხანა იწყება მონგოლთა ბატონობით და თავდება რუსთა მფლობელობის დამყარებით.

დასასრულ, უკანასკნელ ხანას შეადგენს რუსთა მფლობელობა ანუ მე-19 საუკუნე დღემდე. ეს არის საქართველოს **უუახლესა ისტორია**.

ასეთია საქართველოს ისტორიის უმაჯრესი ნაწილები. თვითეული მათგანი კიდევ რამდენსამე მცირე ნაწილად გაიყოფა, რაც ქვემოთ თავ-თავის ადგილას გვექნება აღნიშნული.

კითხვები გასამომრამბად. ენების რომელ ოჯახს ეკუთვნის ქართული ენა? რა და რა შტოები ჰქონია ძველათ იაფეტურ ოჯახს? ამ ოჯახიდან დღეს რომელი შტოები დარჩენილა? ჩამოთვალეთ ქართული ენის კლოკაები. ჩამოთვალეთ ქართველი ერის დღევანდელი ტომები. რომელს მოდგმას ეკუთვნიან ქართველები გარეგნობით? რას ნიშნავს სიტყვა „საქართველო“? რა არის ისტორია? რა არის საქართველოს ისტორია? რამდენ ნაწილად გაიყოფა საქართველოს ისტორია? უჩვენეთ თვითეული ნაწილის დასაწყის-დასასრული.

II

საქართველოს ისტორიის წყაროები.

ახლა ვიკითხოთ: საიდან ჰკრეფს საქართველოს ისტორია ცნობებს ჩვენი ერის წარსული ცხოვრების შესახებ? ცნობებს საქართველოს წარსულის შესახებ სამგვარი წყარო იძლევა: ნივთიერი ნაშთები, ზეპირსიტყვაობა და მწერლობა.

1. ნივთიერი ნაშთები. ნივთიერ ნაშთს ეძახიან ყოველ ნივთს ან შენობას, რომელსაც ამა თუ იმ ხალხის წარსული

ცხოვრებიდან ჩვენამდე მოუწევია. საქართველოს ისტორიის ნივთიერ წყაროებს ეკუთვნის: ძველი სამუშაო და საომარი იარაღები, საოჯახო და საეკლესიო ჭურჭელ-საქაულები, ტანისამოსი, ძველი ფულები, სხვადასხვაგვარი შენობები ან მათი ნანგრევები, საფლავები, ძეგლები მათი წარწერებით და სხვანი. ამგვარ საგნებს საერთოთ ეწოდება სიძველენი; ხოლო იმ მეცნიერებას, რომელიც აღნიშნულ საგნებს იკვლევს, სიძველეთა მეცნიერებას ანუ არქეოლოგიას ეძახიან. არქეოლოგიის შემწეობით ჩვენ ვტყობილობთ, აუ რა სიმდიდრისა და განათლების პატრონი ყოფილა ჩვენი ერი სხვა და სხვა დროს, რამდენათ განვითარებული ჰქონია მეურნეობა ან ვაჭრობა, რა წესზე ჰქონია მოწყობილი ღვთისმსახურება და მიცვალებულთა დასაფლავება, რომელ მეზობელ ერებთან ჰქონია მისვლა-მოსვლა და სხვანი. ზოგიერთ ნივთებსა და შენობებზე ხანდახან წარწერებიც გვხვდება, მაგალითად: ძველ ფულებზე, შენობების ნანგრევებზე, საფლავის ძეგლებზე, პირდაპირ კლდეებზე და სხვ. ზოგი ამ წარწერათაგანი უკვე წაკითხულია. ზოგის წაკითხვა კი დღემდე სრულიად ვერ მოუხერხებიათ ან სისწორით ვერ წაუკითხავთ. საქართველოს ისტორიის წყაროთა შორის ამგვარ ნაშთებს წარმოადგენს, ეგრეთ წოდებული, ხეთურ-ბატოვანი წარწერები (რებუსების მსგავსათ) და ვანის ჯურსმუჯა მწერლობა. თუ ვინ იყვენ და სად ცხოვრობდნენ ხეთელები, ამაზედ ქვემოთ გვექნება საუბარი. აქ კი შევნიშნავთ, რომ ხეთური წარწერები ეგვიპტურს იეროგლიფებს (ბატოვან მწერლობას) მოგვავანებს, მაგრამ დასაწყისით კი მათთან არავითარი კავშირი არა აქვს. ხეთური წარწერები ქვებზეა ამოქრილი (ამოხერილიათ). სამწუხაროთ, ამ წარწერების წაკითხვა სწავლულებს ჯერ ჯერობით ვერ მოუხერხებიათ. ამიტომ ისტორიისათვის მათი შინაარსი საიდუმლოებას შეადგენს. მაგრამ, როგორც არქეოლოგიური ნაშთი, ხეთური წარწერები თავისთავათ ღაღადებს, რომ იმ დროს, რომელსაც ვწარწერები ეკუთვნის, ქართველების მოაწინავე ტომები განათლების საქმათ მაღალ საფეხურზე ყოფილან ასული. — თითქმის ესევე უნდა ითქვას ვანის ლურსმული წარწერების შესახებაც.

დ რ თ ე ბ ა

ქართული

1910 წელს გაზეთი გამოვა იმავე პროგრამით, როგორც მდგრადი წელს გამოდიოდა. მომავალ წელს გაზეთი გაუმჯობესებული იქნება შინაარსით.

უფიქვან დღიურ გამოცემის გარდა 1910 წელს გაზეთს ექნება

სურთქიანი დამატება

დამატება გამოვა კვირაში ერთხელ—კვირაობით.

გაზეთის ფასი დამატებიანა: წლით როგორც ქალაქში ისე ქალაქ გარედ ღირს 8 მან. 50 კ., ნახევარი წლით--5 მან. 10 კაპ., ერთი თვით—1 მან.

ფაქსი ნომერი უფიქვან ერთი შაურბი, დამატებიანი ნომერი (კვირისა) 7 კაპეიკი

ვინც 15 იანვრამდე გაზეთს გამოიწერს და სამ მანეთს შემოიტანს, იმას მიეცემა კედლის თვიური პატარა

ქალენდარი 1910 წლისა

ხელის-მოწერა ჭერ-ჭერობით მიიღება შესაფერად ტფილისში:

„დროების“ კანტორაში—დიდი ვანქის ქუჩა, № 12; წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნის მაღაზრიაში შ. ქუჩუკაშვილთან—სასხლის ქუჩა, თავად-აზნ. ქარვასლა; ნაძალადეგში მეზურე მელიტონ დოდოშვილთან—მაგისტრალნი ქუჩებზე, გრიბოლ ჩარკვიანის სახლში; რკინის გზის მთავარ ხელოსანოში ვანო ჭავჭავაძესთან—ტოკარნი ცეხი.

ხელის მოწერათა საუბრადღებოდ

კანტორა უმორჩილესად სთხოვს ახალ ხელის მოწერით, თუ ვინცობა ვერ მოახერხებენ ფულის კანტორაში შეტანას, დამატარებლებს გადასცენ იგი მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს უკანასკნელი კვიტანციას წარუდგენენ.

ხელის-მოწერა რედაქციის კანტორაში შეიძლება: დღით 8-დან 3 საათამდე, საღამოთი 5-დან 8 საათამდე.

ადრესი: Тифлиси, Редакция „Дროება“ П. С. АГЛАДЗЕ.

== ჯეჯილი ==

საქმეწვილო ნახატებიანი ჟურნალი

რუსა პირველი წელიწადი.

მიიღება ხელის მოწერა 1910 წლ.

გამოვა თვეში ერთხელ. ჟურნალში ორი განყოფილებაა პატარებისათვის და მოზრდილთათვის.

ჟურნალი „ჯეჯილი“

თბილისში ეღირება 4 მ. ქალაქ გარეთ (გაგზავნით) 5. ნახევარი წლით 3 მ

ცალკე ნომერი 10 კ.

ქალაქ გარეთ მცხოვრებლებს შეუძლიანთ მიმართონ: ქუთაისში წიგნის მაღაზიას „იმერეთ“ს და ბათუმში მ. კალანდაძეს.

ფოსტის ადრესი: Въ тифлисъ въ Ред. Грузинскаго дѣтскаго журнала „Джеджили“

რედ.—გამომცემელი ან. თუმანაშვილი წერეთლისა.

Открыта подписка на 1910 годъ на газету

„ЗАКАВКАЗЬЕ“

(ГОДЪ ВТОРОЙ)

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

Съ доставкой въ Тифлисъ:	Съ пересылкой въ другіе города:
за годъ 6 р. — к.	за годъ 8 р. — к.
за полгода 309 ოდ კ	за полгода 4 р. 50 კ.

Помѣсячно повсюду 75 коп. Отдѣльный №—5 коп. Загра, няцу вдвое. За перемѣну адреса городского на иногородній—1 р., съ иногородняго на иногородній—50 коп.

Адресъ редакціи: Тифлисъ, Эриванская площадь, д Гургенова, общій входъ съ конторой нотаріуса Мгеброва. Редакція открыта отъ 9-ти до 4-хъ час. дня и отъ 7-ми до 8-ми час. вечера.

Лично редакторъ принимаетъ отъ 12—1 час. дня.

Редакторъ-Издатель Г. I. Амираджиби.